Rojava Devrimi Bölgesel Devrimlerin ilk Muzaffer Adımıdır (Sy: 8-9)

Politika

SAVAŞSIZ SÖMÜRÜSÜZ BİR DÜNYA İÇİN

23 Ağustos 2022 Yıl: 8 Sayı: 78 MUSTAFA SUPHİ VAKFI MERKEZ YAYIN ORGANI 15 Günlük Gazete Bağış Karşılığı: Maliyeti 5 TL Yurtdışı: 5 EUR/USD

Her Gecenin Bir Gündüzü Vardır

Yoksulluk ile zenginlik arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır. Bu çelişkiyi gidermenin bir tek yolu da kapitalist toplumlardaki eşitsizliği ortadan kaldırmaktır. Kapitalist toplumlardaki eşitsizliği ortadan kaldırmanın da bir tek yolu vardır. O da üretim araçları üzerindeki mülkiyet sorununu çözerken, kapitalist toplumda sömürülen kitlelerin yani işçi sınıfının ve emekçilerin kendi toplumsal düzenlerini kurarak devleti yönetmesidir. Bunun adına da Sosyalizm diyoruz. Üç cümlede özetlediğimiz bu durum kuşkusuz ki yazıldığı gibi kolay olmuyor.

Bakıyorsunuz, bir yandan bu sömürü ve yoksulluk yaşanıyorken, diğer yandan muazzam bir bolluk ve rahatlık içinde yaşayan toplum kesimleri varlığını sürdürüyor. Daire ve evlerin, lüks araçların alınıp satıldığı meblağları anlamak dahi mümkün değil. Bir yandan sokakta çocuklar atık kağıt toplarken, aynı ortamda lüks cafe ve restoranlar tıka basa dolu ve bu mekanları dolduranlar sokakta bir dilim ekmek için günde yirmi saat yürüyerek atık toplayan gençleri görüp rahatsızlık dahi duymuyorlar.

Kısacası ne vicdan kalmış ne de duygu. Ülkeyi yönetenler farklı durumda değil. Örnek vermeye dahi gerek yok. Her şey gözler önünde. Saraylar, hanlar, hamamlar olarak özetlenebilecek korkunç bir israf ve gösteriş durumu ile karşı karşıyayız. Nereye kadar...?

Bütün bunlar yetmezmiş gibi bir de renginden, dilinden, dininden, milliyetinden dolayı ayrıca bir kez daha ayrım ve baskı karşısında olan toplum kesimleri var. Ülkenin doğusu Kürt, Alevi, Arap, Ermeni illeri kapitalist cumhuriyetin kurulması ile resmen "Mahrumiyet Bölgesi" olarak ilan edilmiş. Bu bir itiraf ve durumu daha iyi anlatacak kelime bulunamaz.

Bizleri "bölücülük" ile suçluyorlar ama asıl bu toplumu bölenler kendileri. Yaptıkları da hiçbir akla ve vicdana sığmayacağı için bu düzenlerini ayakta tutup sürdürmek için yasaları, sansürü, baskıyı, zoru kullanıyorlar. Değilse bu eşitsizlikleri sürdürmeleri mümkün olamaz. Ama biz de herkesin bildiği bir şeyi tekrar edelim. Bu durumun ilelebet böyle sürmesi mümkün değil. Ne kadar baskı ve terör uygularsan uygula bu dikişler bir yerde patlar. ■

Politika

Maddeyi Güce Dönüştürmek

❑ **Kemal ATAKAN**

Malum, Türkiye'de var olan toplumsal sorunların çözümü yönünde bir dizi tartışma yürütülüyor, fikir geliştiriliyor ve azımsanmayacak düzeyde de somut adımlar atılıyor. Bir an için kendimizi geri çekip objektif olarak bu tabloya bakıp bir değerlendirme yapacak olursak karşımıza nasıl bir tablo çıkıyor? Yürütülen tartışma ve üretilen düşüncelerin hangisi politika katına yükselip toplumsal mücadelenin pratiğinde karşılık buluyor? Hedefte olan sermaye grupları ve onların politik temsilcisi olan iktidar neyi kendilerine yönelik ciddi bir tehlike olarak değerlendirip önlem alıyor? İster adına sesli düşünme diyelim, istersek de sakin ortamda değerlendirme diyelim. Bu tür muhasebelere dönem dönem ihtiyaç olduğu kesin.

Dünyada ve ama özellikle ülkemizde son otuz yılda yaşanan değişimler hafife alınmamalı. Belki de bizim açımızdan kırk yıl geriye giderek, o dönemden bugüne yaşanan gelişmeleri ele almak yararlı olacaktır. Hem nesnel koşullara, hem de öznel koşullara bir de bu açıdan bakmanın yararlı olduğuna inanıyoruz. Yaşanan bu değişimleri tekrar etmek amacıyla tek tek ele almak yerine sadece başlıklar halinde hatırlamaya çalışalım. Başlıkları gördüğümüzde içerikleri hemen aklımıza gelecektir.

Birincisi; 12 Eylül'ün sınıf örgütleri üzerinde yarattığı dağılma. **İkincisi;** 24 Ocak 1980 kararları ile uygulanmaya başlanan ve bugünlere kadar gelişerek had safhaya ulaşan neo-liberal ekonomik politikaların sınıf üzerinde yarattığı değişiklikler. **Üçüncüsü;** Tarım, hayvancılık yani çiftçiliğin süreç içinde adım adım yok edilmesi. **Dördüncüsü;** 1989-1992 karşı-devrim sürecinde uluslararası alanda yaşanan değişiklikler ve dünyanın yeni yapısı. **Beşincisi;** Doksanlı ve ikibinli yıllarda eski yıllara göre çok daha etkin olarak gelişen kadın ve çevre hareketleri. **Altıncısı;** Seksenli yılların ortasından itibaren başlayan Alevi toplumunun ve Kürt ulusuna mensup halkın politik olarak hareketlenmesi. **Yedincisi;** Seksenli, doksanlı ve çok önemli olan ikibinli yıllarda doğan kuşakların geçmiş kuşaklardan farklılıkları. **Sekizincisi;** Bilimsel ve teknolojik alanda özellikle son yirmibeş yılda yaşanan muazzam gelişmeler. Bu konular daha da detaylandırılıp çoğaltılabilir.

Bizim şimdi bakmamız gereken konu, bu değişiklikler ve gelişmeler ışığında sınıf mücadelesinin ve geniş anlamda toplumsal mücadelenin ele alınması meselesidir. Amaç, savaşsız, sömürüsüz bir dünya ve ülke yaratmak ise, -ki bu amaç değişmiyor-, bunu değişen yeni koşullarda başarmak için nasıl bir yol izlenmesi gerekliliği. Eğer değişimleri hiç göz önüne almaz ve eski yöntemler ile sonuç alabileceğimize inanırsak yanılırız.

Bu arada bir noktayı da atlamamak gerekiyor. İster beğenelim, istersek de beğenmeyelim, başta Sovyetler Birliği olmak üzere halk demokrasilerinin ve sosyalist ülkelerin dağılması, ulusal kurtuluş hareketleri sonucu bağımsız demokratik devletler olarak gelişen ülkelerin deformeolması bizler açısından ciddi bir kayıp yaratmanın dışında insanların gözünde de önemli olumsuz bir faktör oldu. Zamanında Sovyetler Birliği'ni çok eleştiren kimi solcu arkadaşların dahi dergilerinde bu olgunun eksikliğinin değerlendirildiğini görebiliyoruz. Bu demektir ki artık bizler yeni örnekler yaratmak zorundayız. Çünkü zamanı geri çevirmek mümkün değildir.

İşçi sınıfının artı-değer sömürüsü ile en azami koşullarda karşı karşıya kalması ve tüm değerlerin yaratılmasında üretimde belirleyici olmasına eklenen bir faktör de artık emekçi statüsünde sayabileceğimiz bilişim işçilerinin rolüdür. Onlar da muazzam bir artı-değer sömürüsü ile karşı karşıyalar ve burjuvazi yeni koşullarda onlar sayesinde makinelerini çalıştırabiliyor, üretim yapabiliyor ve ürettiklerini satabiliyor. Demek oluyor ki, işçi sınıfının öncülüğü bir dizi bilinen nedenle güncelliğini koruyor ve fakat yeni emareler de bu bağlamda dikkate alınmak zorunda.

Aynı şekilde, toplumda işçi olsun olmasın kadınların rolü ve çevre ile doğanın tahribinden etkilenen halkların etkisi artıyor. Onlar da sömürü düzeninin sebep olduğu üretim dışı, işgücü sömürüsü dışı ama toplumsal yaşamda önemli olan sorunlar temelinde hareketlenmiş durumdalar. Din ve mezheplerin hatta kültürlerin yok sayılması, farklı milliyetlerin tanınmaması, işçi, emekçi ve halk kitleleri arasında mücadele eden yeni kesimlerin oluşumunu sağladı. Ve tüm bu mücadeleler daha iyi bir yaşam, savaşsız ve sömürüsüz bir düzen ortak paydasında buluşuyorlar. Savaşsız ve sömürüsüz bir düzen üretim ilişkilerinin niteliğinde köklü bir değişimi gerektirdiğinden, sadece söylemlerle ve kısmi düzelmeler ile gerçekleşemeyeceği için Marksist-Leninist teorinin önemi kat ve kat artıyor ve de aynı zamanda güncelliğini koruyor. Mesele, bu gerçekliliği toplumun geniş kesimlerinin kavrayıp sahiplenmesi gerekliliğinde. Başta işçi ve emekçiler olmak üzere, ezilen ve sömürülen, kapitalist toplumun doğal olumsuz sonuçları ile karşı karşıya kalan geniş halk yığınlarının bu durumun farkına varması ve çözüm için harekete geçmesidir. Bu konuda her kesim kendi gerçekliğinden, sorunlarından, yani, karşı karşıya kaldığı haksızlıklardan ve eşitsizliklerden yola çıkarak hareket edecektir. Bu da politikaların, örgütlenmelerin, mücadelenin tüm bu genişliği kapsayacak şekilde düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

Diğer bir konu da, insanların sorunlarının farkında olmalarına karşın, ulaşmak istediğimiz savaşsız ve sömürüsüz bir düzen konusunu kendi kafalarında, gözlerinde tahayyül etme ihtiyacıdır. Tüm bu toplumsal kesimler nasıl bir ülke ve dünya istedikleri konusunda bir fikir sahibi olma ihtiyacı hissediyorlar. Sadece tatmin edici dolgun maaş alma isteminin yeterli olmadığını, bunu sağlamak için üretim ilişkilerinde köklü değişiklikler olması gerektiğini anlamalarını sağlamak gerekmektedir. Ve en önemlisi, buna inanıp içselleştirmeleri gerekmektedir.

Bu aşamada yeni bir gereksinim daha ortaya çıkmaktadır. Özlediğimiz ve amaçladığımız savaşsız ve sömürüsüz bir düzene bugün bulunduğumuz noktadan nasıl ulaşacağız? Önümüzde kısa vadede ve günlük olarak yapılması gereken görevler nelerdir? Bu sorunun yanıtının sadece örgütler ve yöneticileri tarafından bilinmesi yetmez. Önemli olan bizzat bu sorunların muhatabı olan geniş işçi ve emekçi kitlelerinin bunu bilmesi, inanması ve buradan hareketle mücadeleye atılmalarıdır.

Örneğin Kürt halkı son otuz yıllık mücadeleler içinde eşsiz bir ulusal bilinç kazandı ve bu uğurda neredeyse Kürt halkının yüzde yüzüne yakınını harekete geçirecek ve mücadele edecek bir düzeye yükseltti. Ancak, Kürt halkı ulusal olarak tüm haklarını elde etse dahi, kapitalizm koşullarında işgücü sömürüsünden, yoksulluktan ve sınıfsal eşitsizlikten kurtulamayacak. Nasıl ki Alevi yurttaşlarımız Cemevlerini ve kültürlerini resmileştirmeyi başarsalar dahi aynı sorunların çözümü sağlanamayacağı gibi. Ama incelediğimiz zaman kendi özgün sorunları için mücadele eden bu kitlelerin çoğunluğunun ortak özelliklerinin işçi, emekçi ve yoksul olduklarıdır. Dolayısıyla, onların bu mücadelesi ister istemez sınıf mücadelesi ile birleşecektir. Veya başka türlü ifade edersek bu mücadeleler nesnel olarak sınıf mücadelesinin bir parçasıdır. Bu noktada Kürtler ve Alevilerin sorunlarının ve yaşadıkları inkâr ve eşitsizliklerin sadece onların sorunları olmadığı, ülkede bu hakları kısıtlayan kanunlar varsa bunların varlığının tüm ülke nüfusu için mücadele edilmesi gereken bir olgu olduğu gerçekliğidir. Yani, Kürtlerin ve Alevilerin mücadelesi ile "dayanışma" değil, bizzat o mücadeleler birlikte yürütülmek zorundadır.

Böylece geldiğimiz noktada ortaya şu soru çıkıyor. Bu konu nasıl yaşama geçirilecek? Nasıl bir örgütlenme modeli gerekiyor? Yanıtı şu olmalıdır. Tüm bu istemleri ve mücadeleleri kapsayan bir örgütlenme modeli ve mücadele. Hele ki, henüz toplumdaki sınıfsal sorunların bilincine varmamış ama kendi farklı sorunları temelinde mücadele eden kesimleri de kucaklayacak bir model. İnsanların, sahip oldukları sorunları ve yaşamlarındaki eşitsizlikleri zorlukları aşabileceklerine inandıkları mücadeleler temelinde hareketlenmelerini sağlayacak biçimler. Bu insanlar devrimci veya komünist olmayabilirler, nesnel olarak komünistlerin mücadelelerinin onların sorunlarının çözümünü kapsadığını bilmeyebilir hatta henüz anlayamayabilirler. Ama komünistler öyle bir örgütlenme ve mücadele stratejisi ortaya koyabilmelidirler ki, söz konusu toplumsal kesimler inandıkları kendi mücadelelerini yürütürken, o mücadeleler en

genel anlamda savaşsız ve sömürüsüz bir düzen mücadelesi ile aynı yönde ilerlesin. Yeni genç kuşakların mücadeleye atılmalarını ve kendi yeni özelliklerine uygun örgütlenme modelleri ile genel mücadelenin içinde yer alacaklarını da bu çerçevede görmek, anlamak ve uygulamalarına alan açmak gerekiyor. Aynı konu kadınların mücadeleleri için de geçerlidir. Artık sadece eşit işe eşit ücret sloganı atan kadınlar değil, kadınların tüm sorunlarını kapsayan örgütlenmeler gelişmiştir. Bu iyi bir gelişmedir ve bütünün çok önemli bir parçasıdır. O açıdan kadınların cinsiyetten kaynaklanan sorunlarının çözümüne yönelen, kırk yıl önce gündemde olmayan istemlerini yadırgayıp dışlamak yerine anlamak ve birlikte mücadele etmek gerekmektedir. Feminizm konusuna da aynı bakış açısı ile yaklaşılmalıdır.

Bu düşüncelerimize iki konuyu daha eklememiz gerekiyor. Bir tanesi şu. Başlıklar halinde ele aldığımız tüm bu sorunların çözümü parlamenter yöntem olamaz. Bu da beraberinde ikinci konuyu getiriyor. Sıraladığımız tüm bu toplum kesimlerinin bir arada yaşadığı mahalli birimler, yani yereller günümüzde çalışmaların temel alanı olmayı zorunlu kılmaktadır. Semtler ve mahalleler, işçi, emekçi, kadın, erkek, genç, yaşlı, işsiz, emekli, Türk, Kürt ve tüm ulus ve inançlardan halklarımızın bir arada bulunduğu alanlardır. Her çalışmanın nüvesi yerleşim birimlerinde olduğu ve oradan fabrikalara, işyerlerine, özgün sorunlara yönelik alanlara yöneldiği ölçüde başarılı olacaktır. Uyguladığımız ve uyguladıklarımızı değerlendirdiğimiz zaman bizzat tabanda yapılan tüm çalışmaların mücadelelerin gelişmesine ve kitlelerin katılımının nicel olarak artması konusunda sonuç aldığını tespit edebiliyoruz.

Madde her zaman var, önemli olan onu güce dönüştürmektir. Bu şöyle de ifade edilebilir, sorunlar her zaman var, belirleyici olan bu sorunların çözümü temelinde mücadelenin geliştirilmesidir. Lenin'in "yenilgi dönemleri en iyi okuldur" sözünü son birkaç on yılın pratiğinde bizzat yaşıyoruz. Yenilgiyi yaşadık ve bu yenilgi sürecinde çok ciddi sonuçlar çıkardık. Öyle olmasaydı bugün milyonları kucaklayan ve yerellerden merkeze doğru uzanan, parlamentoda da kilit rol oynayan bir hareketi yaratmak mümkün olabilir miydi? Bu çizgimizi eksikliklerimizi gidererek ve her gün mükemmelleştirerek sürdürmek en doğru ve sonuç alıcı yoldur. ■

Seçime giden 'üçüncü yol'

❑ **Veysi SARISÖZEN**

HDP sözcüleri giderek cumhurbaşkanı adayı konusunda daha açık konuşmaya başladılar. Önce HDP Eşbaşkanı Pervin Buldan muhtemel adaylardan Akşener'i eleştirdi ve onu aday olursa desteklemeyeceklerini ima etti. Ardından Ziya Pir hem Mansur Yavaş'a, hem de Meral Akşener'e HDP'nin oy vermeyeceğini açıkladı.

Belli ki HDP'liler 6'lı Masa'da cumhurbaşkanlığı konusunun büyük bir rekabete yol açtığını öğrenmişler. Faşist rejimden "güçlendirilmiş parlamenter rejime" geçişin muhtemel stratejisi hakkında bir sonuca ulaşmışlar.

Millet İttifakı, defalarca yazdığım gibi, bu seçimlerde AKP'yi mecliste azınlığa düşürmek ve buna karşılık Erdoğan'ı "topal ördek" halinde birkaç yıllığına başkanlık koltuğuna oturtmak gibi bir seçim stratejisini hedeflemiş bulunuyor. Bu hedefe ulaşabilmelerinin biricik yolu HDP'nin asla oy vermeyeceği bir aday göstermek. Yavaş'ı ya da Akşener'i aday gösterdiklerinde bu hedefe ulaşacakları sözünü ettiğim HDP sözcülerinin açıklamalarıyla daha şimdiden belli olmuş bulunuyor.

HDP sözcüleri yaptıkları son açıklamalarla Millet İttifakı'nın söz konusu seçim oyununu bozma yolunda bir adım atmış oldu. Artık Millet İttifakı eğer bu iki ismi ya da bir benzerini cumhurbaşkanı adayı olarak gösterirse bu yazıda dile getirilen "Erdoğan'ı birkaç yıllığına başkan yapma" niyetlerini kanıtlamış olacak.

Bildiğiniz gibi bir süreden beri AKP'nin Öcalan'la görüştüğüne dair bir dedikodu furyasıyla karşı karşıyız. Buradan hareket eden CHP'ye yakın ulusalcılar, Erdoğan'ı yeniden Başkanlık koltuğuna oturtma oyununu Kürt halkının sırtına yıkma kurnazlığıyla kirli bir manevra yapıyorlar. Kürt halkının Öcalan'la ilişkisi bu tür aptalca spekülasyonlarla bir milim bile sarsılamaz.

Konumuza dönelim:

DBP Eşbaşkanı Aydeniz'in dokunulmazlığının kaldırılmasına AKP ve MHP'yle birlikte "evet" oyu veren İyi Parti'nin ve Akşener'in HDP'den oy beklemediği çok açık. Ancak şunu da unutmamak gerekir. Akşener bütün gezilerinde "Başbakan olacağım" demekte.

Nasıl olacak? "Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'e" fiilen geçildiğinde diyelim ki cumhurbaşkanlığına Kılıçdaroğlu ya da İmamoğlu geçerse, bunlar imzalanan protokole göre "yetkisiz" başkan olacaklar ve parlamenter sistemi fiilen işlettiklerinde de başbakanlığa TBMM çoğunluğu karar verecek. Eğer yapılırsa bu seçimlerde HDP'nin en az 100 vekille Meclise gireceği neredeyse kesin olduğuna göre, Akşener başbakan da olamayacak.

O nedenledir ki, MHP'nin fotokopisinde yapılan rötuşlarla kurulan İyi Parti, HDP'yi seçim dışı bıraktırma operasyonunda faşist rejimin yanında olacak.

Bu ihtimalleri hesaba katan HDP, özsavunma adına daha şimdiden halk kitlelerinin gücünü seferber ediyor. Erdoğan'ın artık alanları dolduramadığı şu koşullarda HDP'nin "çözüm biziz" mitingleri alanları taşırırsa, bu halk gücü HDP'yi kapatmaya yeltenenleri caydıracaktır. HDP'yi seçimlere kadar savunmak ve korumak Zap'ta, Avaşîn'de, Heftanîn'de, tüm Medya Savunma Alanlarında işgalin yenilgisine büyük bir katkı sağlayacaktır.

"Çözüm bizde" sloganı boş bir böbürlenme değildir. Reel bir ifadedir. İster Millet İttifakı'nın başkan adayı seçilsin, ister bu enkazın altına elini koymaktan korkan Millet İttifakı Erdoğan'ı yeniden Başkanlık koltuğuna oturtsun, seçime katılmayı başaran HDP öyle bir güç kazanacaktır ki, yeni TBMM çoğunluğu o zaman savaşı devam ettiremeyecek, Kürt halkının demokratik iradesine boyun eğmek zorunda kalacaktır. Çözümün yolu dağda, ovada ve alanlarda halk kitlelerinin gücüyle açılacaktır.

O nedenle Altılı Masa'nın gizli seçim oyunları da, Saray'daki derin devletin fırıldakları da, ortalığa saçılan kirli söylentiler de Türkiye'nin geleceğini belirlemeyecek, Türkiye'nin geleceğini HDP belirleyecektir.

HDP asıl belirleyici rolünü bu seçimlerde kimin başkan seçileceği kavgasından daha çok, seçimin ertesi günü oynamaya başlayacaktır. YSK'nin "adam kazandı" darbesini o gece püskürtecek olan kitlesel güç de ondadır, darbe püskürtülüp TBMM'nin ilk oturumunda da inisiyatif yine onda olacaktır.

O halde "aday kim olacak", "şu mu olacak, bu mu olacak" türü "diktatörlük altında parlamenter" meraklarının hiçbir anlamı yok. Önümüzde tehlikelerle ve imkanlarla dolu "üçüncü yol" boylu boyunca uzanıyor: Ne Saray'ın oyunları, ne Millet İttifakı'nın oyalamacaları değil, halklarının iradesi sonucu tayin edecek.

Gözümüz Havuz medyasının ve sözde muhalif ulusalcı ya da liberal medyanın sayfalarında ve ekranlarında değil, iç savaşa doğru sürüklenen Irak topraklarında Irak'ın da Türkiye'nin de Suriye ve İran'ın da barışçı, özgürlükçü, müreffeh geleceği için savaşanlarda ve HDP'ye karşı tezgahlanan darbeyi önlemek için alanlara çıkan halk kitlelerinde olmalı. Gençler bu "mukaddes savaşa" her türlü yöntemle katılmalı, Kürt kadınları iki elleri kanda olsa da HDP mitinglerine koşmalı. Sırtına amansız kriz yükü yüklenen Türk, Kürt, Laz, Çerkes, Asuri, Ermeni tüm emekçiler sanki "Genel Grev" ilan edilmiş, sanki "serhildan" kentleri, köyleri kaplamış gibi örgütlü gücüyle alanları doldurmalı.

Önümüzde üç-beş aylık çok kritik bir zaman dilimi var. Zamanla yarış başlamıştır. ■

Muhalefet Neden Heyecan Yaratmıyor?

❑ **Barış TÜTÜNCÜ**

Kurulduğu 20 yıldan beri ülkeyi tek başına yöneten AKP'nin sonu artık görünmeye başladı. Küçük ortağı MHP'nin oyları seçim barajını aşamayacak derecede düştü. Asıl önemlisi AKP oylarının düşmesidir. Hangi taraftan bakılırsa bakılsın parlamento aritmetiği bir türlü 50+1'i bulamamaktadır. Bu çok net görünen bir olgu.

Buna karşın AKP-MHP ve Saray rejimine karşı yekvucut bir muhalefetin varlığından söz etmek mümkün değil. Her dem iktidara karşı sesini yükselten, köpüren ve okkalı laflar eden Millet İttifakı'nın asıl amacı Türkiye'nin demokratikleşmesi değil, mevcut iktidarın yerine geçmektir. Başka bir deyişle koltuğu kapmaktır. Tüm derdi bu!

Eğer böyle olmasaydı ülkenin demokratikleşmesi için bugünden başlayan çok ciddi bir çalışma, plan ve programı olurdu. Maalesef bu anlamda ortada bir şey görünmemektedir. Ve dahası Kürtlerin varlığını temsil eden, ezilenlere, emekçilere ve yoksullara kucak açan ve onların hak ve taleplerini her koşulda dile getiren, devletin ve iktidarın baskı ve şiddetine uğrayan ve gün gün oyları ve halk desteği artan HDP'ye öcü gibi bakarak uzak durmazdı. Bugün faşizme karşı en diri, en deneyimli ve en örgütlü halk yığınları HDP'nin çatısı altında toplanmış bulunmaktadır. Yine ayrımcılığa, ırkçılığa, savaşlara, sömürüye, eşitsizliğe, talana ve şiddete karşı en amansız mücadeleyi veren HDP'dir, onun sempatizanları ve dostlarıdır. Bundandır ki en çok saldırıya uğrayan, gözaltına alınan, tutuklanan, zindana atılan, rehin tutulan ve sürgün edilen de yine bu kitlelerdir.

Şimdi eğri oturup doğru konuşalım. Kürt halkının kimlik ve demokratik haklarını savunmayan, azınlıkları tanımayan, demokratik bir anayasa için çaba göstermeyen bir parti veya bir ittifak ne kadar yenilikçi, değişimci ve demokratik olabilir?

Ülkenin demokratikleşmesi iddiasında bulunan bir parti veya bir ittifak her şeyden önce barış, demokrasi, emek ve özgürlük için elini taşın altına koyabilmeli, iktidarın ve devletin saldırılarına göğüs germeli ve bedel ödemeye hazır olmak zorundadır.

Çoğu kişi bugün yaşanmakta olan büyük krizi kanıksamış bulunmakta. Bunca pahalılığı, yoksulluğu, baskıyı, işsizliği, geleceğe güvensizliği, ezgiyi ve sömürüyü amansız yaşamakta olan halk yığınları yeteri kadar sesini yükseltememekte ve örgütlü bir mücadele vermemektedir. Bu durum çok ilginçtir. Bunun bir kaç önemli nedeni var.

Birinci neden örgütsüzlüktür. Toplumdaki konumuna göre en örgütlü, en bilinçli ve en mücadeleci güç olması gereken işçi sınıfı 42 yıldan beri ciddi bir sendikal ve politik örgütlülükten uzaktır. Sigortalı olarak çalışan 12 milyonu aşkın işçinin çok azı sendikalı. Sendikalar ise demokratik yığın ve sınıf sendikacılığı gerçeğinin çok uzağında bir işleve sahip. Amerikancı sarı sendikacılık bugün bir ahtapot gibi işçileri emekçileri sarmış bulunmakta. Bugünkü sendikalar işçi ve emekçilerin ekonomik, demokratik ve politik haklarını savunmamakta. Bürokratik bir anlayış sendikal alanı kuşatmıştır.

Bu olgu işçileri sendikalara karşı soğutarak güvensizliği doğurmuştur.

Devlet ve onun politik iktidarları işçi sınıfının birliğini parçalamak, direnişçi/devrimci bir nitelik kazanmasını önlemek için elinden gelen herşeyi yaptı ve yapmaya devam etmektedir.

Kır emekçilerinin, üreticilerin örgütlenerek haklarını savunmaması için demokratik kooperatifçiliğin önünü kesti. Böylece işçilerin, emekçilerin ve üreticilerin mücadele araçları elinden alınmış oldu. Kapitalizme karşı mücadele için en önemli can damarları kesildi. Bu durumda örgütlü olmayan milyonlarca işçi, emekçi, genç ve kadın kapitalizmin barbarlığına ne derece karşı koyabilir?

Farklı zaman ve yerlerde işyeri ve fabrikalarda meydana gelen direniş ocakları ülke genelinde birbirine bağlanmadığı için rejimi sarsmamakta ve bir süre sonra sönumlenmektedir. Ve bu direnişler ekonomik taleplerden doğduğu gibi belirli bir ücret artışının ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi sonucu sona ermektedir.

Devrimci ve yurtsever politik bir bilinç kazanmamış halk yığınları her zaman devletin ve onun politik iktidarının kirli propagandasının zehirli okunu yemeye müsaittir.

İkincisi, güçlü demokratik bir ittifakın yaşama geçirilmemesidir. Ülkede faşizmi durdurarak, AKP- MHP ve Saray iktidarına son vererek demokratik bir halk iktidarı ile demokratik ve özgür bir toplumu kuracak güçler vardır. Bu bağlamda her işçi, emekçi, ezilen, sömürülen, ilerici, devrimci genç ve kadın, parti ve örgüt gözlerini HDP'nin öncülüğünde adım adım gelişmekte olan Demokratik İttifak'a dikmeli, sesine kulak vermeli ve onunla buluşarak tüm gücünü kayıtsız şartsız seferber etmelidir. Kapitalizme, AKP ve tüm sistem partilerine karşı en geniş güçlerin birliğinin sağlanmasıyla tek devrimci-demokratik bir alternatif olan Demokratik İttifak, yeni yaşamın yolunu açacaktır.

Ülkede faşizmi durdurarak, AKP- MHP ve Saray iktidarına son vererek demokratik bir halk iktidarı ile demokratik ve özgür bir toplumu kuracak güçler vardır. Bu bağlamda her işçi, emekçi, ezilen, sömürülen, ilerici, devrimci genç ve kadın, parti ve örgüt gözlerini HDP'nin öncülüğünde adım adım gelişmekte olan Demokratik İttifak'a dikmeli, sesine kulak vermeli ve onunla buluşarak tüm gücünü kayıtsız şartsız seferber etmelidir.

Aksi halde Kürt halkının mücadelesiyle buluşmayan, kibirli davranan, "Öncü biziz!" anlayışıyla önyargılı davranarak enerjisini kendi sahasında harcayan herkes ortaya çıkan şansı kaybeder. Böyle bir anlayış ve çalışma tarzıyla hem kendisi boşa kürek sallamış olacak hem de ülke ve halklarımız çok şey kaybedecektir. Bunun için herkes kırk kere ölçerek bir kere biçmelidir. Mücadelede duygusal davranmanın yeri yoktur.

Üçüncüsü, halk yığınlarını harekete geçirmenin yolu güven ve heyecandır. Sefalet içinde yaşayarak can çekişen, bitkin düşmüş, güzel bir gelecek için hiç bir umudu kalmamış ve özgüvenini yitirmiş insanları/halk yığınlarını diri tutarak ayağa kaldırmanın yolu mücadele heyecanı kazandırmaktır. Mücadele heyecanı kendiliğinden halk yığınlarını sarmaz. Muazzam bir propaganda ve ajitasyon çalışması, yığınların kalbine hitap etmeyi çok iyi bilen bir hatip/lider sözüyle, davranışıyla, jest ve mimikleriyle milyonları heyecanlandırarak dalgalandırır. Bir lider bir kere halkın güvenini kazandıktan sonra herkes tereddütsüz onun arkasında yürür. Onun her sözüne ve her hareketine sempatiyle bakar. Hiç kuşkusuz her karizmatik bir liderin arkasında kolektif bir güç vardır. Lider, kollektifin görünen yüzüdür.

AKP ve Recep Tayyip Erdoğan'ın 20 yılı aşkın bir süredir aralıksız iktidarda kalarak rekor kırmanın altında yatan sır, ülkeyi ve halkı çok iyi analiz etmiş olması, milliyetçiliği işlemesi ve din/inanç değerlerini kullanarak bir politika yürütmesidir. Bununla birlikte devletin ve sermaye güçlerinin desteğini almasıdır. Büyük bir hırsla fütursuz politika yapmasıdır.

Sonuç olarak; HDP ve Demokratik İttifak, bütün halklara ve bölgelere seslenerek Kürt halkını etrafında birleştirdiği gibi onlar için de bir çekim merkezi olmalıdır. Bunun için emek konusunu da en başta tutarak işçi ve köylülerin örgütlenmesi için somut yol ve yöntemler uygulanmalıdır. Ülke çapında güçlü bir örgütleme ağı kuran bir HDP tam anlamıyla Türkiyelileşmeyi sağladığı gibi iktidara aday en güçlü bir parti de olacaktır.■

Daha Güçlü Bir HDP İçin...

❑ **Armağan BARIŞGÜL**

Bizim de karınca kararınca saflarında yer aldığımız HDP (Halkların Demokratik Partisi), hiç kuşkusuz ülkenin en yığınsal, en güçlü, en deneyimli, en özverili, en direngen ve en gelişen partisidir. Bu gerçeğin ışığında yola çıkarak mücadele bayrağı nasıl daha da yükseltilebilir? Kendi bazımızda konuyu işleyerek bu soruya cevap vermek istiyoruz.

Her şeyden önce iç örgütlülük: İl ve ilçe örgütlerinde yapılan kongrelerde belirlenen yönetim kurulları listelerin tamamlanması kaygısıyla oluşturulmamalı. Tam tersine çalışmaya istekli, zaman ayırabilen partili olmayı bir yaşam tarzı olarak benimseyen ve bunun gerçekleşmesi için canla başla çalışan kişilerden oluşturulmalıdır. Yönetim kolektif bir çalışma ruhunu yaratabilmelidir. Kadrolarda dürüstlük ve içtenlik olmazsa olmazdır. Bir yöneticinin Parti'nin program ve tüzüğünü çok iyi kavraması gerektiği gibi iyi bir okur da olmalıdır. Aktüaliteyi iyi takip etmeyen, araştırmayan ve teorik olarak kendini sürekli geliştirmeyen birinin başarılı olma şansı yoktur. Kulaktan dolma ezbere dayalı bilgilerle uzun yol gidilmez. Aktif bir örgüt, üyelerini bilinçlendirir, sempati toplar, partiye yeni üyeler kazandırır ve halka güven verir.

Meclisler/Komisyonlar: HDP, gücünü sadece nicel çokluğundan değil aynı zamanda niteliksel varlığından da almaktadır. İçinde yaşamakta olduğumuz ve ilçemizi de kapsayan bir Trakya bölgesini düşünelim. HDP'nin oyları bir milletvekili çıkarmayı zorluyor/aşıyor. On binlerce insan gönül rahatlığıyla Parti'ye oy veriyor. Bu nicel çokluğa karşın il ve ilçelerde ciddi anlamda örgütlü kadın, gençlik, emek, ekoloji ve diğer alanlarda komisyonlar/meclisler kurulmamış bulunmaktadır. Aynı zamanda Mahalle Meclisleri de kurulmadığı veya yetersiz olduğu için çalışmalar da cılız veya yetersiz kalmaktadır. Halbuki potansiyel bunun çok üzerindedir. Bunun için yerelden dışarıya kitle taşıma plan ve programları varsayımlar üzerinde yapılmaktadır. Bu tarz bir çalışma verimli ve sağlıklı olmadığı gibi çelişkiler doğurmaktadır. Bu yıl içinde yapılan etkinliklere bir göz atalım. Trakya Bölgesi olarak Çerkezköy'de kutlanan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne 100 kadın, Çorlu'da kutlanan 1 Mayıs'a 50 kişi örgütlü olarak katıldı. Oysa bölgede bir milletvekili çıkarmaya aday olan Parti'nin 8 Mart'ta ve 1 Mayıs'a büyük bir katılım sağlaması gerekir. Ayrıca mesafeden dolayı Büyük Kongreye göre 7 Ağustos İstanbul Kartal Mitingine daha çok katılım bekleniyordu. 10 bin üzerinde seçmeni olan bir ilçede bu katılımlar şaşırtıcı derece düşüktür. Halbuki mahalle, kadın, gençlik ve işçi örgütlenmesi güçlü olmuş olsaydı etkinliklere katılım çok yüksek olurdu.

Şunu da belirtmekte yarar var. Newroz'a büyük katılım hepimizin tahminlerini aştı. Çünkü bir önceki yıl 300 kadar kişi katılırken bu yıl 3.000'i aşkın kişinin katılması sürpriz oldu.

Diyeceğimiz odur ki örgütlü ve planlı çalışmanın sonuçları öngörülebilir. Parti böyle bir tempoyla muazzam bir büyüme sağlayabilir. İl ve ilçe örgütleri kendi bünyelerinde düzenli olarak yığınsal anma, etkinlik, kutlama ve halk toplantıları gerçekleştirebilir. Bugün halk toplantılarına çok az kişi katılırken yönetim kurulu toplantılarına bile çoğu yönetici ilgisiz kalmaktadır. Bir kısım yönetici yöneticilik sıfatını içselleştirmediğinden dolayı konuya 'dostlar alış verişte görsün' anlayışıyla bakmaktadır. Böyle bir anlayışa sahip biri gerçek anlamda bir parti yöneticisi olamaz.

Kongreden kongreye dönemler arası kopukluk: Her olağan kongrelerde yönetimler yenilenir. Yönetimde görev almayanlar nerdeyse tamam devredışı kalarak pasifize olmaktadır. Çoğunluk parti binalarına pek uğramaz. Köşesine çekilmekte. Ya yorgunluğundan ya da kırgınlığından böyle davranmaktadır. Oysa partiye ve mücadeleye inan ona omuz veren kişi hiç bir zaman onunla bağını koparmamalıdır. Daha önceki dönemlerde görev aldığı ve sarf ettiği emeğine sahip çıkmalıdır. Olumsuzluklara karşı kayıtsız kalmamalı. Yeni yönetimle diyalog içinde olmalı. Kimi yerde nerdeyse yanlışlıklar, dedikodular ve yetersizlikler almış başını giderken kadroların tahribatına ve halkta güvensizliğe yol açmıştır. Ve kimisi önemli çalışmalar yapmanın yanında kötü hareketlerde de bulunması yaptığı güzel çalışmaları da perdelemistir. Hiç kuşkusuz parti hiç kimsenin disipline aykırı ve yüz kızartıcı davranışlarına prim vermez. Disiplin, partinin kalbidir, atar damarıdır. Ülkenin demokratik değişim ve dönüşümü ancak ve ancak çelik bir iradeyle gerçekleşebilir. Seçim döneminde aday ve aday adayı olanlar seçim bittikten sonra parti ve çalışmalarla bağını koparark ortadan kaybolmaktadır. Oysa bu kişilerin seçmene ve halka karşı sorumlulukları vardır. Özverili ve samimi davranarak çalışmalıdırlar.

Türkiyelileşme gerçeği: Burada yine Trakya bölgesine dönelim. İl ve ilçe yönetimlerinin kimliğinin %90'ı Kürt'tür. Trakya'da yaşayan Türk, Pomak, Bulgar, Roman ve diğer halklardan da yönetici bulunduğunda çalışmalar daha rahat yapılır. Parti bölge halklarıyla kucaklaşır ve "Kürt Partisi" algısı kırılır. Trakya bir işçi yatağıdır. Bir tarım bölgesidir. Parti, işçileri, köylüleri ve burada yaşayan farklı halkları daha fazla kucaklayabilmek için yeni yol ve çalışma mizacı geliştirmelidir. Hücre ve doku iyi uyum sağlamalıdır.

İş, aş, emek ülkedeki bütün halkların ortak sorunudur. Kürt halkımızın Trakya'ya akmasının en büyük nedeni de iştir, aştır. Başka bir deyişle ekmek kavgasıdır.

İşçilerin, köylülerin ve yoksulların ezici çoğunluğu kapitalist sistem partilerine oy vererek desteklemektedir. Bu bir çelişkidir. O partiler zenginlerin çıkarlarını savunmaktadır. İşçilerin, yoksulların, dar gelirlilerin kadınların ve gençlerin ortak çıkarlarını savunan tek parti HDP'dir. Özgür ve demokratik bir Türkiye'yi hedeflemektedir. Bu ezici çoğunluk Partimizin kazanacağı/kazanması gereken halk yığınlarıdır. Böyle bir anlayışla çalıştığında Parti'nin bölgede muazzam serpilip kök salması için olanaklar son derece elverişlidir. İnanıyorum ki Karadeniz, Ege ve Orta Anadolu bölgesinde de daha da güçlenmek için aşılmayacak hiç bir sorun yoktur. Parti program ve çalışmalarının en geniş halk yığınlarıyla buluşması için somut olgular mevcuttur. Ülkedeki gizil gücün açığa çıkarılarak HDP'nin etrafında örülmesi için başta il ve ilçe yöneticileri olmak üzere herkese ciddi görevler düşüyor.

Eğitimin önemi, bilgi ile pratiğin birliği: İyi bir partili olmak beraberinde iyi bir eğitimi şart koşar. Eğitim, üretim içindir. Edindiğimiz bilgiler eğer günlük yaşamda ve politik çalışmalarda kullanılmıyorsa bir işe yaramıyor demektir. Bir nevi yüktür. Edindiğimiz her bilgi yaşamda bize kolaylık sağlamalı, kapitalizmden kurtulmak için bir anahtar işlevi görmelidir. Eğitimsiz bir kişi başkasına ne verebilir ki? Her yönetici ve üye Parti'nin programı ve tüzüğünü iyi okuyup kavramalıdır. Bu olmadan kişi ne için mücadele edeceğini ve örgüt içinde nasıl davranacağını bilemez. Program ve tüzük bizim pusulamızdır.

İnsan, bazı şeyleri okuyarak bazı şeyleri de yaşayarak öğrenir. Sadece yaşayarak veya sadece okuyarak nitelikli bir kişilik kazanamaz. Bu ikisi birbirini etkileyip tamamlar.

Demokratik bir Türkiye için: Demokratik ve özgür bir yaşam sadece Halklarının Demokratik Partisi'ni ilgilendiren bir sorun olmadığı gibi sadece onunla çözülemez. Tüm halklarımızın işçileri, ezilenleri, dar gelirlileri, kadınları, gençleri, devrimcileri ve faşizme karşı olan herkes asgari müşterekte Demokratik İttifakta buluşmak zorundadır. Demokratik İttifak, tek çözümdür. Bu ittifakın dışında kalan, ona uzak duran ve birleştiğinde yeterli derecede bir alternatif olabilecek Türkiye emek, sol, sosyalist güçleri daha fazla zaman geçmeden enerjilerini, güçlerini ve çalışmalarını Kürt halkımızın, HDP'nin ve Demokratik İttifak'ın bu devasa gücüyle birleştirip sorumluluğunu yerine getirerek tarihi rolünü oynamalıdır.

Unutulmamalıdır ki, demokratik bir yaşam Kürt halkının mücadelesiyle Türkiye halklarının, emekçilerinin ve devrimcilerinin birleşik mücadelesiyle kurulacaktır.■

Sınıf Karşıtlığı, Bağlaşıklıklar ve Demokrasi Mücadelesinin Kitleselleşmedeki İşlevi Üzerine -3-

❑ **Mehmet TOSUN**

Önceki yazılarımızda sınıf karşıtlığının pratik sürecinde sınıf mücadelesini doğuracağı ve sınıflı toplumlarda bu durumun nesnel bir olgu olduğunu belirtmiştik. Kapitalist toplumda artı-değeri üreten ve el koyan biçimindeki temel karşıtlık üzerinden şekillenen burjuva devlet, geniş emekçi yığınlar ve halka yönelik yoksulluk ve baskıyı getiren sonuçlarına rağmen, yüzyıllardır varlığını nasıl koruyabiliyor? Dünya üzerinde açlığın, eşitsizliğin, ölüm ve savaşların nedeni olan bu sisteme karşı mücadelenin sürmesine rağmen, küçük bir azınlığın lehine dönen bu çark nasıl oluyor da varlığını devam ettirebiliyor?

Dünyada kapitalist işleyişe ilişkin ekonomik, siyasi, askeri vb. alanlarda azımsanmayacak araştırmalar yapıldı. Kapitalist emperyalizmin devasa mekanizması ve işleyiş yasalarına ilişkin çok sayıda referans ve deneyim var. Buna rağmen kapitalizm karşıtları, ulusal ve evrensel düzeyde birlikçi mücadele yöntemlerini kalıcı ve kendini değişen koşullarda yeniden üretecek birlikçi mücadele mekanizmalarını üretmede sıkıntılar yaşıyor. Bu durum bir bakıma insan doğasına aykırı vahşi sistemin sürmesinin de nedeni. Artık biliniyor ki burjuvazinin artı-değeri garantileme yönündeki kapitalist devleti koşula uyan yeniden yapılandırma çabaları kadar, karşıtlarının birliğini engelleyecek entelektüel-teorik yatırımları ve sinsi paramiliter etkinliklerini de sürdürüyor.

Ülkemiz yüzyıllık siyasal tarihi, işçi sınıfı ve diğer muhalif kesimlere baskı ve katliamlarla doludur. Etnik ve inanç içerikli katliamlar, askeri darbeler ve devamında tek adam yönetimleriyle son elli yılda arsızca açıktan sermaye birikiminin bir biçimi olarak emekçileri açlığa terk eden uygulamalarına rağmen, gerici-burjuva siyasal yapılar iktidar oluyor, halkın önemli bir kesiminin desteğini alabiliyor. Günümüzde artık bu arsız yönetme biçiminin bütün pisliklerinin açıktan görünür durumuna rağmen önemli bir oy miktarını hala korumasının nedenleri şaşkınlık derecesinde kamuoyunun gündemi oluyor.

***

Toplumsal gelişmenin belirli durakları keskinleşen çelişkilere, insanlığı darmadağın eden krizlere rağmen kendiliğinden daha üst boyutlara sıçrayamıyor. Gelişimin nesnel karakteri bilinçli bir müdahalenin yoksunluğunda sefaletin resmileştiği, baskıya dayalı demokratik olmayan biçimlerin zeminini yaratabiliyor. Egemenlerin baskının bütün yöntemlerinin denediği kural tanımaz tutumu, halkın iliklerine kadar sömürülüp, adeta bir köle durumuna getirildiği böylesi dönemler şaşkınlık ifadeleriyle tanımlanmaya çalışırken, herkesin kendi güneşini aradığı bir pusulasızlığın oluşmasının da nedeni olabiliyor. Güneşin tek olduğunun farkına varıldığında geride kalan hesabı görülmemiş sorunların yeni koşullarda gündem olması, şaşkın ördek örneği geçmişin tekrarının ısrarı veya mevcut statükonun içinden çözüm arayışlarıyla nefes alınmayan bir hengâmenin koşulları yaratılmış oluyor.

İlerici mücadelelerin ortaklaşması, içinde yaşanılan koşulların sosyo- ekonomik tahlili, demokratik ve siyasal yönelimlerde ortak noktaların tespitiyle mümkün olabilir. Geçmiş yüzyılın başlarında Cumhuriyet Türkiye'sinin batıcılık anlayışı üzerinden kapitalist kalkınma süreci, batı ülkelerindeki gibi bir devrimle, eski üretim ilişkilerini tasfiye biçiminde olmadığı biliniyor. Batı burjuvazisi feodal üretim ilişkilerini ve bu ilişkilerin tutunduğu ideolojik damarları tümüyle tasfiye ederken, ülkemizde ise eski üretim ilişkilerinden kalan toprak sorunu, ulusal ve etnik sorunları, din problemlerini bir uzlaşı ile yeni sistemin içine taşımıştır. Emek ve halk lehine demokratik gelişimin önünü açmak yerine, Türk ve Sünni İslam olmayanları asimile etme, toprak sorununu sermaye birikiminin ve kapitalist gelişimin bir ayağı olarak burjuvazinin yararına süreçle çözme yolunu seçti. Kapitalist gelişimin bu çarpık karakteri kendi özgünlüğü içinde gelişirken, düşünsel anlamda kapitalizm öncesi yapılar özellikle muhafaza edildi. Kürtlerin ve Sünni İslam dışı inanış biçimlerinin asimile edilme yöntemleri demokrasi dışı uygulamaları gerektirdiğinden, cumhuriyetin yüz yıllık geçmişi tarihinde, demokrasiyi dışlayan baskıcı ve tekçi tercihlerin nedeni oldu. Ülkemizde dinci ve Türkçü akımların taban bulması tarihten gelen bu çarpıklığın günümüze taşınmasıdır büyük ölçüde.

Toplumsal gelişmenin belirli durakları keskinleşen çelişkilere, insanlığı darmadağın eden krizlere rağmen kendiliğinden daha üst boyutlara sıçrayamıyor. Gelişimin nesnel karakteri bilinçli bir müdahalenin yoksunluğunda sefaletin resmileştiği, baskıya dayalı demokratik olmayan biçimlerin zeminini yaratabiliyor. Egemenlerin baskının bütün yöntemlerinin denediği kural tanımaz tutumu, halkın iliklerine kadar sömürülüp, adeta bir köle durumuna getirildiği böylesi dönemler şaşkınlık ifadeleriyle tanımlanmaya çalışırken, herkesin kendi güneşini aradığı bir pusulasızlığın oluşmasının da nedeni olabiliyor.

Elbette ki Türkiye'deki sol hareketin sistemi değiştirecek güce ulaşamamasının birçok nedenleri var. Yazının sınırlarını aşacak bu durum günümüz işçi sınıfı hareketinin birlikçi mücadele perspektifi açısından üzerinde çalışılması gereken bir alan. Burada üzerinde durduğumuz konu, günümüz gündeminin Kürt, inanç alanında ise Alevi meselesinin yirmi birinci yüzyıl koşullarında burjuva demokratik alanın sınırlarını aştığı ve sistemin köklü bir demokratik dönüşümün konusu olduğu tespitiyle devrimci mücadelenin önemli bağlaşığı haline dönüşmesidir. Türkiye burjuvazisinin siyasal alanı gericileştirmesi ve sömürü ilişkilerini muhafazaya yönelik Türk ve İslam motiflerini başından bu yana kapitalist devletin temel harcı olarak öne koyması boşuna değildir.

Bugün eşit ulusların birliği ve bütün inanma biçimlerinin eşitlik temelinde devlet ve bilimin dışına taşındığı şekliyle siyasetin ve toplumun yeniden yapılandırılması, Kürt halkı ve Alevi toplumu kadar işçi sınıfının da temel demokratik görevidir. Burjuvazinin emek sömürüsünü garantileme yöntemi olarak kullandığı zorba-tekçi yapısına karşı bu muhalefet kesimlerinin demokrasi ve siyasi mücadeledeki işlevi kavranmadan, birlikte mücadelenin koşulları içselleştirilmeden ülkemiz sol hareketinin kitleselleşmesi ve işçi sınıfının sosyalizm hedefine yönelik güç biriktirmesi mümkün olamayacaktır.

Dünyada uzun yılların komünizm aleyhine gelişen sonuçları ideolojik politik alanda önemli zaaflar yarattı. Küresel kapitalizmin sınıf yapısını, muhalefet güç-

lerinin pozisyonu ve bağlaşıklar konusundaki tespitlerde burjuva etki alanları hedef şaşırtıcı biçimde kimi sol yapıları da etkiledi. Bir yandan ulusal sorun, inanç v.b konuların öznesi olan kimi kesimleri kapitalist sistem içinde tutacak arayışlarla bu alandan bazı kesimlere yön verdi. Burjuva parti ve kurumlarına tutunarak sorunlarını çözeceğini düşünen inanç ve etnik alandan arayışlar, Türkiye kapitalist devletin varoluş kodları İslam-Türk temel argümanı üzerinden asimilasyonu hedefleyen gerçekliğini göremiyor. Bu körlük içinde sol adına Kürtlerin özgürlük ve eşitlik mücadelesi karşıtlığında sistemin içinde alan yaratmaya çalışan yapılar, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin gelişmesinde engel olduğu gibi, sol hareketin kitleselleşememesinin de nedeni.

Kapitalist sistemle nesnel olarak sorunu olan bütün toplumsal kesimlerin bir muhalefet odağı olarak tespiti ve örgütlenmesi konusu, bütünlüklü olarak bilimsel bir gerçeklik üzerinden verili ülkenin koşullarını ilk önce doğru yorumlamadan geçiyor. Hangi alanda olursa olsun çağımızda burjuvazi demokratik görevleri üstlenme yeteneğini tümüyle yitirmiştir. Bu nedenle demokratik mücadelenin özneleri, işçi sınıfına bir bağlaşık olarak yakınlaştığı kadar, kapitalist devletin sınırlarını zorlayan bir konuma yükselmiştir. Demokratik mücadele ve siyasal hedeflerin birbirini besleyen ilişkisi, örgütlenme anlayışına ilişkin yeni biçimler yaratma ihtiyacıyla birlikte, sömürüyü ortadan kaldıracak bir toplum düzenine ulaşmanın koşulu da olacaktır.

Kapitalizmin çarpık geliştiği, üst yapı itibariyle kapitalizm öncesi anlayışların etkin bir şekilde muhafaza edildiği bölgemiz ve Türkiye gibi ülkelerde, sınıf hareketinin yönü kapitalizm karşıtı yapıların demokratik-siyasal kavramlar üzerinden sınıf hareketiyle buluşması, yol ve yöntemlerinin yaratılması sosyalist mücadelenin önemli bir görevidir. Eski toplumun gericiliği besleyen ve zamanı gelince devrimci mücadelenin önüne bir bariyer olarak sürülen kalıntılarına karşı mücadele sınıf hareketinin konusu olmazsa, hem kitleselleşmenin hem de, gerici-muhafazakar siyasal yapıların geriletilmesi mümkün olamayacaktır. Komünist çalışma en geniş kapitalizm karşıtı güçlerin birliği yönünde çabayı gerektirirken, aynı zamanda geniş halk kesimleri içinde işçi sınıfının nihai hedefine yönelik eğitsel ve örgütsel görevlerin temel taşıyıcısıdır. ■

Aliağa: Bir Cinayet Bölgesi

❑ **Cemil AKSU**

İzmir Aliağa uzun yıllardır bölgenin en büyük ekolojik ve emek kırımının yaşandığı bölge durumunda. İzmir'in önemli sanayi bölgelerinden olan Aliağa, şimdi de, yıllarca nükleer denemelerde kullanılan Fransa tarafından Brezilya'ya satılan Sao Paulo uçak gemisinin sökümü vesilesiyle gündemde.

Aliağa, 1960'lardan beri demir-çelik, petro-kimya ve gübre fabrikalarının olduğu bir organize sanayi bölgesi. 1990'ların başında kurulan kömürlü termik santrali ile de o dönemde büyük yankı uyandıran çevre hareketinin gelişmesine vesile olmuştu. İzmirliler Konak'tan Aliağa'ya kadar 50 kilometrelik insan zinciri oluşturarak termik santrali durdurmaya çalışmışlardı. Aliağa'nın gemi söküm merkezi olması da bir süre daha önce, 1970'li yılların sonunda başlamıştır. Aliağa adeta bütün kirli sanayi tesisleri ile ölüm bölgesi olarak seçilmiştir.

Aliağa daha önce asbest başta olmak üzere zehirli atıklarla yüklü gemilerin sökümü ile gündeme geldi. Aliağa'da son beş yılda 714 geminin söküldüğü ve bunun sonucunda yaklaşık 250 tonu asbest olmak üzere, 74 bin 325 ton tehlikeli atığın bertaraf edildiği açıklandı. Aliağa'da 2020 yılında 118 konteyner gemisi, petrol platformu, askeri gemi, kruvaziyer gemisi söküldü. Bu dönemde Aliağa'daki tersanelerde hepsinin büyük miktarlarda asbestle kontamine malzeme içermesi beklenen, çok sayıda askeri gemi, petrol ve gaz üniteleri ve Akdeniz'de faaliyet gösteren eski tip RoRo ve yolcu gemileri de söküldüğü biliniyor.

Avrupa Birliği bandıralı gemiler için gemi sökümünde akreditasyon listesinde yer alan tersanelerin 8'i Aliağa'da, 34'ü AB'de, 1'i de ABD'de bulunuyor. Fakat Türkiye zehirli gemi sökümünün gerçekleştiği birkaç ülkeden biri konumuna gelmiş durumda. Daha önce de Türkiye, 2020 yılında da Avrupa'dan en çok plastik atık alan ülke olmuştu. Son 16 yılda ise Avrupa'dan Türkiye'ye gelen plastik atıklar 196 kat arttı. Türkiye, "geri dönüşüm sektörü"nde birinciliği almak, zehirli atıklar, çöp ithalat merkezi olmak için yarışıyor adeta.

Türkiye'nin "geri dönüşüm" merkezi olarak seçilmesinin iki temel nedeni var: Birincisi, ucuz emek gücü. İkincisi ise, AKP iktidarının icraatları sayesinde çevre ve halk sağlığını korumaya yönelik hiçbir hukuki, idari tedbirin kalmamış olması ve bu yönde taleplerin şiddetle bastırılıyor olmasıdır.

Türkiye'nin neo-liberal politikalar doğrultusunda işçi sınıfını için bir cinayet mahalli haline getirildiğini, İSİG Meclisi'nin her ay düzenli yayınladığı "işçi cinayetleri raporları"ndan görebiliyoruz. Türkiye'de Sosyal Güvenlik Kurumu – SGK verilerine göre 2018 yılında toplam 430 bin 985 iş kazası meydana geldi. Bunlar içinde ölümcül kaza sayısı 1541 olarak belirtiliyor. Bir diğer deyişle Türkiye'de 280 kaza başına 1 ölümcül kaza meydana geliyor. Rakamlar Türkiye'de her gün 4,2 işçinin hayatını kaybettiğini gösteriyor.

İSİG raporuna göre Türkiye'de 2018 yılında en az 1923 işçi yaşamını yitirdi. İSİG'in 2020 yılı raporuna göre ise geçtiğimiz yıl iş kazasında hayatını kaybedenlerin sayısı en az 2427'ye yükseldi. İSİG, ezilme, patlama, yüksekten düşme, zehirlenme, asbest gibi nedenlerden dolayı 2013-2022 yılları arasında Aliağa'da en az 97 işçi hayatını kaybettiğini açıkladı. Kuşkusuz bu rapor edilen veya basına yansıyan verilerle sınırlı.

Aliağa'nın bir cinayet mahalli olmasını gösteren bir başka veri de meslek hastalıkları. Türkiye'de devlet meslek hastalıklarını "tanımıyor"! Meslek hastalıklarından dolayı işçilere sağlık, bakım ve tazminat ödemek zorunda kalmamak için devlet meslek hastalıkları tanısı konmasını bile engelliyor. Yine de Avrupa'daki iş cinayetleri ile meslek hastalıkları arasındaki oranlamalar kullanılarak Türkiye'de her yıl en az 20 bine yakın çalışanın meslek hastalığından öldüğünü hesaplanmaktadır. Gemi sökümünde asbest olmaması, en azından buna bağlı meslek hastalığı olmaması ise imkansız ama bu konuda hiçbir resmi veri olmaması, devletin bu konudaki tutumunun bir örneği.

Gemi söküm işletmelerinin yoğun olduğu İzmir Aliağa'ya bağlı Horozgediği Köyü'nün nüfusu, 3 binden 298'e düşmüş. Ve köyde yaşayanların neredeyse tamamı kanserle mücadele ediyor. Sadece bu veri bile Aliağa ve havzasının nasıl bir çevre ve halk sağlığı krizi yaşadığını göstermeye yetiyor.

Sao Paulo gemisi vesilesiyle Türkiye, organize sanayi bölgelerinin nasıl işçi sınıfı ve halk sağlığı açısından büyük yıkım merkezleri haline geldiği gerçeği ile yüzleşmek durumunda. Daha önce Onur Hamzaoğlu, Bülent Şık gibi bilim insanlarının ve halk sağlığı uzmanlarının çalışmalarıyla İzmit Dilovası'nın ve genel olarak İzmit körfezinin aynı sorunla yıkım yaşadığı anlaşılmıştı. Sendikalar, meslek örgütleri, ekoloji örgütleri ve halk sağlığı örgütleri OSB'lerin birer emek ve ekoloji cinayet merkezi haline gelmesi olgusu karşısında harekete geçmesi gerekiyor. Meslek hastalıkları konusunda hem mevzuatın değişmesi hem de kamuoyu baskısının oluşturulması gerekiyor.

İşletmelerde çalışan işçilerin ve mahalli halkın tüm sorunlarının ele alınması, sorunlar temelinde örgütlenilmesi, bu sorunların gerçek nedeninin sermayenin aşırı kazanç güdüsü olduğunun anlatılması ve de çözüm için mücadele edilmesi demokratlardan başlamak üzere tüm devrimci güçlerin, özellikle komünistlerin birincil görevidir. Sao Paolo gemisinin Aliağa'ya getirilmesi bu mücadelenin Aliağa açısından üst düzeye yükseleceğinin habercisi. Ülke çapında dayanışma da bu mücadelenin temel ihtiyaçlarından biri. ■

Rojava Devrimi Bölgesel Devrimlerin ilk Muzaffer Adımıdır

Rojava Devrimi 10. Yılını kutladı. IŞİD barbarlığı ve bölgede egemenlerine karşı büyük bedellerle verilen bir mücadele başlayan devrim, bütün dünyadan enternasyonalistlerin büyük ilgisini ve desteğini çekmeye devam ediyor. Devrim aynı zamanda sistem karşıtı güçler içinde bir dizi tartışmanın ve ayrışmanın yaşamasını da getiriyor. Rojava Devrimi'nin siyasi ve tarihsel anlamı, sosyalist hareket açısından yarattığı açılımları ve devrime dair eleştirileri ile ilgili Veysi Sarısözen'in değerlendirmelerini aldık.

***Politika:* Rojava Devrimi sadece bölgenin ilerici sosyalist güçlerinin değil, Japonya'dan Brezilya'ya kadar dünyanın her yerinden halk hareketlerinin ilgisine mazhar oldu. Devrim'in 10. Yılını kutluyoruz. Rojava'da yaşanan Devrim nasıl bir devrimdir?**

Veysi Sarısözen: Karl Marks'ın öngördüğü "dünya devrimi", kapitalizmin emperyalizm çağına girmesi ve eşitsiz gelişme yasasının şiddetlenmesi sonucu gerçekleşmedi. Buna karşılık devrim emperyalist zincirin zayıf halkası Rusya'da gerçekleşti. Ama "tek ülkede sosyalizm" deneyi de başarısızlığa uğradı.

Bu devrim bugüne kadar gerçekleşen devrimlerden çok önemli farklılıklar göstermektedir. Özetle, Rojava devrimi, örneğin Ekim Devrimi gibi "dünyayı sarsan on gün" içinde bir sıçramayla gerçekleşmedi. O olmuş bitmiş, yani tamamlanmış bir devrim değil, bölgesel devrimci sürecin bir adımıdır.

Geçmişte dünya devrimci süreci "muzaffer sosyalist devrimlerden, kapitalist ülkelerde işçi sınıfı hareketinden ve ulusal kurtuluş savaşlarından" oluşmuştu.

Günümüzde "muzaffer sosyalist devrimler" yenilgiye uğradı. Kapitalist ülkelerde işçi sınıfı hareketi zayıfladı. Ama asıl büyük değişiklik "ulusal kurtuluş mücadeleleri"ne sahne olan sömürge sisteminin tarihe karışması ve "bağımsızlığına" kavuşan ülkelerin ise büyük bir çoğunlukla "küresel kapitalizmle" iç içe geçen "bölgesel emperyalist" ülkeler haline gelmesidir. Dünya yalnızca "küreselleşme" süreci yaşamıyor, aynı zamanda "bölgeselleşme" süreçleri yaşıyor.

Çağımız küresel emperyalizme karşı işçi sınıfının, yeni toplumsal hareketlerin mücadeleleri ve bölgesel emperyalizme karşı bölgesel devrimler çağıdır. İnsanlık barbarlığa karşı sosyalizme bu mücadeleler ve devrimler yoluyla ulaşacaktır.

19. yüzyılın sonunda ve 20.yüzyılın başında sorun şöyleydi: Emperyalizm ve emperyalist savaşlar sosyalist devrimlerin şafağıydı. Günümüzde ise bölgesel emperyalizm ve "bölgesel" karakterli savaşlar bölgesel devrimlerin şafağıdır. Rojava devrimi bu tezi doğruladı.

Küresel kapitalist zincirin zayıf halkası dört parça Kürdistan'ın yer aldığı Ortadoğu'nun kalbi olan Türkiye, Suriye, Irak ve İran'dır. Zincir bu zayıf halkada kırıldığı zaman, bunu Kafkasya bölgesinin, Balkan bölgesinin, Kuzey Afrika bölgesinin ve Latin Amerika bölgesinin izlemesi mümkün olacak. Küresel kapitalizm böylece kuşatılarak sosyalizmin yolu açılabilecektir.

İşte bu nedenle Rojava devrimi donmuş bir devrim değil, bölgesel devrimler sürecinin ilk muzaffer adımıdır.

***Politika:* Rojava Devrimi, ABD ve diğer emperyalistlerin AKP gibi "stratejik ortakları" ile "ılımlı islamcı" iktidarlarla gerçekleştirmek istedikleri Büyük Ortadoğu Projesi'nin çöktüğü bir dönemde gerçekleşti. Emperyalist ve işbirlikçi güçlerin egemenliği altındaki bölge halklarına Rojava Devrimi'nin önerdiği paradigma nedir?**

Veysi Sarısözen: Emperyalist "Büyük Ortadoğu Projesinin" alternatifi "Konfederal Ortadoğu Ortak Evi" paradigmasıdır. Kürt Özgürlük Hareketi'nin programı bütünsel bir programdır. Konfederal Ortadoğu hedefi devrimci olduğu kadar gerçekçi bir hedeftir. Bu programın sosyal sınıfsal öncüsü dört parçadaki işçi-emekçi Kürt halkı ve onun dostları halklardır. Bölgenin ve dünyanın en örgütlü, kitlesel ve politik ve ideolojik bakımdan en büyük hareketi Kürdistan Özgürlük Hareketi'dir. Konfederalizmin sübjektif faktörü çoktan olgunlaşmıştır.

Bu hareket Ortadoğu'yu parçalayan milliyetçi, klerikal karşı-devrimci akımlara karşı, halkların önüne "demokratik ulus paradigmasını" koymuştur. Bu da hem devrimci ve hem de gerçekçi bir hedeftir. Daha şimdiden Rojava'daki halklar eşitlik temelinde ve çeşitlilik içinde birlik halinde iç içe geçmeye başlamıştır. Konfederal Ortadoğu'nun toplumsal temeli "ulus olmayan ulus" olarak "demokratik ulus" olacaktır.

Günümüze kadar gerçekleşen bütün devrimler, toplumsal taban bakımından "yarım devrimler" yani "erkek devrimleri" olmuştur. Demokratik ulus erkek egemenliğine son verecek olan, kadının belirleyici olduğu "bütünsel ulus"tur. "Bütünsel ulus" bu yolla bölgesel devrimi "bütünsel devrim"e dönüştürecek ve Konfederalizm bu temele dayanacaktır.

Konfederal Ortadoğu, dört parça Kürdistan'ın içinde yer aldığı ülkelerin birer birer "demokratik cumhuriyetler" haline gelmesi sonucunda, aralarındaki sınırlar silikleşerek gerçekleşecektir. Konfederalizm "yeni demokrasi"nin inşa edilmesiyle kurulacaktır. Bu açıdan günümüzdeki dört egemen ülkenin işçi sınıfları ve ezilen emekçi halklarının politik örgütlerinin bu devrimci sürecin bugünden içinde fiilen olmaları onların aynı zamanda kolektif öncülük mekanizmasının içinde aktif olarak yer almalarını sağlayacaktır. Takip ettiğim kadar bizim TKP'nin devamı olarak faaliyet yürüten TKP'nin programatik ve politik yaklaşımları da bu yöndedir ve bunu önemli buluyorum.

"Demokratik cumhuriyet" bunların birliğinden oluşan Konfederal yapı klasik devlet olmayacak, Lenin'in tabiriyle "devlet olmayan devlet" olacaktır. Ancak reel sosyalizmden farklı olarak bu devlet merkeziyetçi değil, adem-i merkeziyetçi bir devlet olacaktır. Bu da bürokratikleşmenin panzehiridir. En küçük birimler, diğer birimlerle "demokratik ulusun" ortak çıkarlarını gözeterek, kendi kendini yönetecektir. Konfederal merkezi yapı, bütün yerellerin ekonomik, kültür, sağlık ve öz savunma işlerini koordine etmekle ve bunların ahengini sağlamakla sınırlanacaktır. Bu söyleşinin sınırlarını aşan "demokratik merkeziyetçilik" ile "adem-i merkeziyetçilik" sorunsalını açma konusunu başka bir söyleşide muhakkak ele alalım. Bu önemli bir konudur.

***Politika:* Demokratik özyönetim ve Konfederalizm modeli cetvelle çizilmiş ulus-devlet sınırları içine hapsedilmiş Ortadoğu halkları açısından ve kuşkusuz sosyalizme gidiş açısından bir kazanım sağlayacaktır diyebilir miyiz?**

Veysi Sarısözen: Konfederal Ortadoğu "doğrudan" sosyalist ve sınıfsız topluma geçiş değildir. Spekülatörler, vurguncular, karaborsacılar v.s. dışında farklı sınıflar varlığını koruyacak, Faşist, ırkçı ve dinci unsurların dışındaki farklı politik, dini akımlar bu Ortak Ev'de, "yeni demokrasi" ortamında, birbirlerine karşı şiddet uygulamaksızın, "ahlaki politik toplumun" parçaları olacaktır. Konfederal yapının sosyalizme yönelip yönelmemesi bu ahlaki politik toplumun içindeki uygar tartışmalar, barışçı mücadeleler yoluyla kararlaştırılacaktır.

Kürt Özgürlük Hareketi ile sosyalist ve komünist müttefikleri Konfederal Ortadoğu Ortak Evinde kendi programını barışçı, silahsız yoldan hayata geçirmeye çalışacaktır. Bu program "emek sömürüsüne karşı, kadın özgürlükçü, ekolojik, komünal, yani demokratik sosyalizm" programıdır.

Programı hayata geçirecek olan güç, reel sosyalizmde olduğu gibi "tek parti" olmayacaktır. Aynı zamanda bir partinin diğerlerini yedeğine aldığı bir sistem de olmayacaktır. Sosyalizm hedefinde birleşen partiler klasik ittifaklardan farklı olarak devrimci inşayı gerçekleştiren politik harekette geçici yol arkadaşları olarak değil, "kolektif öncülük özneleri" olarak yer alacaktır.

Konfederalizm, daha şimdiden yarım asrı kapsayan eşi görülmedik bir demokratik halk eğitim süreci olmuştur. Bu devrimci sürece katılan ezilen yoksul işçi ve emekçi halk kitleleri devrimci mücadelenin bütün yöntem ve biçimlerini kullanarak demokrasi okulundan geçmiş ve olgunlaşmıştır. Dünyada böyle bir halk yoktur. Konfederalizmin demokratik karakterini anayasalar yasalar, mahkemeler, devletin baskı güçleri değil, işte yarım asırdır demokratik gelenekle donanmış halk garanti altına alacaktır.

***Politika:* Devrime sempati ile yaklaşan birçok insan, bu kadar yoğun güç rekabetinin meskeni olan bir bölgede, bir emperyalist güce ya da bölge devletlerinden birine sırtını yaslamadan Devrim'in yaşamasının şansı olmadığına inanıyor. Siz Devrim'in büyümesi ve gelişmesinin koşullarını nasıl görüyorsunuz?**

Veysi Sarısözen: Devrimin yaşaması için sırtını emperyalizme dayama cümlesi totolojik bir cümledir. Devrim sırtını karşıdevrime dayarsa sırtından hançerlenir. Rojava devrim sürecinde ABD ile PYD arasındaki "askeri iş birliği" her iki tarafın birbirine taban tabana zıt çıkarlarının kesiştiği noktada gerçekleşmiştir. DAİŞ, tıpkı Hitler'in hem ABD'yi hem de Sovyetler Birliği'ni tehdit etmesi gibi bu iki gücü tehdit etmiştir. Ve Sovyetler Birliği ile ABD ve Britanya nasıl Nazilere karşı taban tabana zıt olan çıkarlarının geçici ortaklaşması sonucu ittifak kurduysa, Rojava'da da olan budur.

Rojavalı devrimciler dünya tarihinin bu gibi ittifaklarını çok iyi biliyorlar ve onlar sırtlarını ABD'ye dayamıyorlar, yüz yüze geçici olarak el sıkışıyorlar. Eğer bu gibi taktik iş birlikleri yapmaksızın, devrimin yaşaması mümkün denirse, bunu diyenler devrim yolunu Konya-Adana yolu gibi dümdüz bir yol sanırlar. Onlara Lenin'in "Sol komünizm çocukluk hastalığı" adlı eserini tavsiye ederim. Bir de Brest-Litovsk anlaşmasında Lenin'in konumuna bakmalıdırlar. Şunu da ekleyelim: Şubat Devrimi'nden hemen sonra Rusya ile savaş halindeki Almanya'nın tahsis ettiği "mühürlü trenle" Petrograd'a ayak basan Lenin'e sorunuzdaki kimileri gibi Menşevikler, SR'ler ve Çarlık artıkları Alman emperyalizminin işbirlikçisi ve hatta casusu demişlerdi. Devrim denizi fırtınalıdır. Ben size bu fırtınalı denizdeki devrim gemisi ile ilgili olarak TKP Genel Sekreteri İ. Bilen yoldaşın sık sık kullandığı bir halk deyimini hatırlatmak isterim. Bilen yoldaş partinin kimi zayıflıklarını dile dolayanlara "geminin eğrisine değil, dümenin (rotanın) doğrusuna bakın" derdi. Rojava devriminin "dümeninde" nice sınavdan geçmiş güvenilir denizciler var. Rotanın doğruluğu devrimin onuncu yıla girişinden bellidir.

***Politika:* Devrim'e dair eleştirilerin başında "üretim ilişkileri ve sınıf yapısı değişmemiştir" gerekçesi ileri sürülüyor. Bu görüşe dair ne dersiniz?**

Veysi Sarısözen: "Üretim ilişkilerinin ve sınıf yapısının değişmediği" kaba bir yakıştırmadır. Şurası açık ki, Ekim devriminin ilk iki üç yılında olduğu gibi Rojava devrimcileri "Savaş Komünizmi" ilan etmediler. Her şeyi devletleştirmediler. Lenin nasıl iç savaşın ağır sonuçları karşısında Savaş Komünizminden vazgeçip NEP'i (Yeni Ekonomik Program) uyguladıysa, onlar da benzer yöntemi uyguluyorlar. Farklı olarak PYD'liler

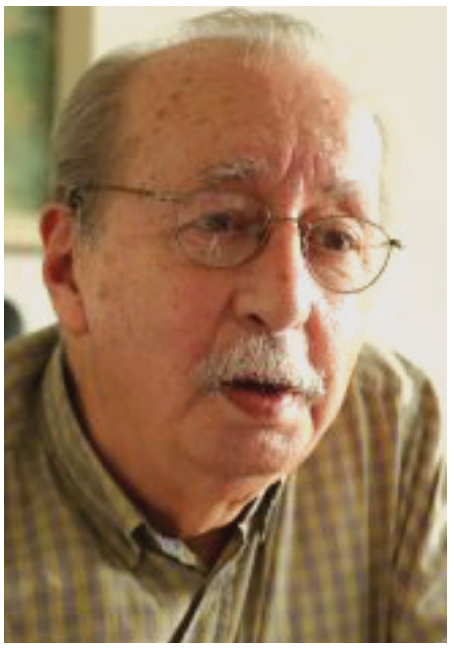

Bolşeviklerin "yukardan devletleştirme" yöntemi yerine, aşağıdan, yukarıya, yerellerden "komünleştirme" yolunda yürüyorlar. Kuşkusuz bu uzun bir yoldur. Ancak yerel meclislerde örgütlenen emekçiler ve üreticiler bu yolla emeklerine yabancılaşmıyorlar. "Yukardan devletleştirme ve yerelleri dışlama" deneyinin Sovyet emekçisini sosyalist mülkiyete nasıl yabancılaştırdığını, bu ekonomi yağmalanırken nasıl seyirci kaldığını asla unutmayalım.

Özetle Rojava devrimi, bütün devrimlerin olumlu ve olumsuz deneylerinden ders çıkarıyor ve böylece Paris Komünü'nün, Ekim Devrimi'nin, Çin Devrimi'nin, Küba ve Vietnam devrimlerinin devamı olarak yaşıyor ve savaşıyor.

***Politika:* Ayrıca PYD ve TEVDEM'i ABD işbirlikçisi ilan etmeye çalışanlar da var. Latin Amerika'da olsaydı Devrimle ilgili sanırız şimdiye kadar yüzlerce kitap yazılmış, paneller, konferanslar yapılmış olurdu. Ama öyle olmadı. Rojava Devrimi'ne Türk solcularının, sosyalistlerinin yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Veysi Sarısözen: Sizin gazetenizi okuyanlar da içinde "Türk sosyalisti"olarak nitelenenlerin çoğunluğu günümüzde Rojava devriminin organik bileşenidir. O nedenle genelleme yaparak "Türk solunun" Rojava devrimine olumsuz yaklaştığını söylemek doğru olmaz.

Elbette kimi sosyalistler Rojava devrimine ve Kürdistan Özgürlük Hareketi'ne olumsuz yaklaşıyorlar. Bunun ontolojik nedenleri vardır. En önemlisi Türkiye komünist ve sosyalist hareketlerinin Kemalist rejimin inşa ettiği yüzde yirmibeşlik bir nüfusa tekabül eden "modern, laik, Batıcı Türk ulusunun" içinde doğmuş ve hala da öyle kalmış olması gerçeğidir. O nedenle bu

Bu hareket Ortadoğu'yu parçalayan milliyetçi, klerikal karşı-devrimci akımlara karşı, halkların önüne "demokratik ulus paradigmasını" koymuştur. Bu da hem devrimci ve hem de gerçekçi bir hedeftir. Daha şimdiden Rojava'daki halklar eşitlik temelinde ve çeşitlilik içinde birlik halinde iç içe geçmeye başlamıştır. Konfederal Ortadoğu'nun toplumsal temeli "ulus olmayan ulus" olarak "demokratik ulus" olacaktır.

hareket nüfusun yüzde ellisine tekabül eden "muhafazakar, islamcı, Doğucu Türk ulusuna" da, nüfusun yüzde yirmibeşine tekabül eden ve son elli yıl içinde uluslaşmasını tamamlayan "devrimci demokratik Kürt ulusuna" genel olarak yabancı kalmıştır.

Günümüzde "iki farklı Türk ulusu" ile "Kürt ulusu" arasındaki ilişkiler alt üst oldu. Yüzde yirmibeşlik "beyaz Türk ulusu"nun diğer iki ulus üstündeki ideolojik ve politik hegemonyası sona erdi. Bunun negatif sonucu AKP'nin diktatörlüğü ise olumlu sonucu Kürt ulusunun kendi partisi etrafında birleşmesidir. "Türk sosyalizmi"nin yarı-Kemalist kesimleri bu yeni sosyolojik duruma uyum sağlayamadı. Sosyalist hareketin yeniden yapılanması İslam'la ilgili Kemalist önyargılardan ve Kürtlerle ilgili milliyetçi gelenekten kopmasına bağlıdır. Toplumun politik çoğunluğunu sosyalizm bayrağı altında toplamak başka türlü mümkün değildir.

Bunlar hala Kemalistler gibi bir yandan AKP'ye Kürt düşmanlığı nedeniyle değil de laiklik adına karşı çıkarken, diğer yandan da Kürdistan Özgürlük Hareketine "vatanın birliği" adına düşmanlık ediyorlar. Ve her geçen gün CHP'ye benziyorlar. Halbuki Kürt Özgürlük Hareketi ayrı devlet ve Büyük Kürdistan stratejisini uzun yıllardır savunmazken, TC devletinin makbul olarak kabul ettiği kimi Kürt hareketleri ayrı devlet kurma ve Büyük Kürdistan amacını takip ediyor. Bu çelişki Kürt Özgürlük Hareketi'nin tüm toplumu kapsayan ve devletin yapısını sorgulayan niteliğinden kaynaklanıyor. İlginçtir ki TC Devleti bundan rahatsız olmuyor gibi davranıyor. Neden? Çünkü, Konfederal Ortadoğu, Kürdistan'ın dört parçasının öncülüğünde Büyük Kürdistan'dan çok daha büyük ve devrimci ve de bölgesel bir hedeftir. Kürdistan bu Konfederal yapıda hem özgür olacak, hem de varlığını garanti edecektir. Güney Kürdistan'ın referandumdan sonra Kerkük'ü kaybederek küçülmesini ve şu anda derin bir krize yuvarlanmasını hatırlatmak isterim. Bu konuyu da ayrı bir söyleşide ele almamızda yarar görüyorum.

Örneğin sizin yazarlarınızın haklı olarak eleştirdiği SİP ("TKP"), HDP'yle işbirliğini, "kırmızı çizgimiz" dedikleri "laiklik" ve "anti-emperyalizm"e HDP'nin uymadığı gerekçesiyle reddettiklerini açıkladı.

Oysa HDP, CHP'nin "devletçi laikliğinden" farklı olarak Müslüman Kürt halkı ile Hristiyan Kürt halkını, Şafi-Sünni Kürt halkıyla Alevi Kürt halkını aşağıdan yukarıya doğru laiklik temelinde birleştirdi. Şu anda hem CHP, hem de AKP Diyanet İşleri Başkanlığı eliyle, buna Alevileri de eklemleyerek Camileri ve Cemevlerini, Kiliseleri ve Havraları kontrol altında tutma bakımından farksızdır. HDP ise, devletin dinden elini çekmesini, dinin de devletten elini çekmesini savunarak aşağıdan yukarıya "özgürlükçü laikliği" inşa etmektedir.

"Anti-emperyalizme" gelince... Bu gibi "sol"cular nasıl ülkenin sosyolojik yapısını anlamıyorlarsa, Türk kapitalizminin çoktan beri "tekelci kapitalizm" aşamasına, yani emperyalist aşamaya geçtiğini de kavramaktan uzaktırlar. Anti-emperyalizmden anladıkları, tıpkı Kemalistlerin anladığıdır. Hatta Erdoğan'ın komik anti-emperyalizmiyle bunlarınki arasında fark yok gibidir. HDP ise Türk bölgesel emperyalizmine karşı mücadele eden bir partidir. Emperyalist bir ülkede "yabancı emperyalizmine" karşı mücadeleyi anti-emperyalizm diye sunanlar, kendi emperyalizmleriyle son tahlilde uzlaşırlar. Tıpkı 2.Enternasyonal sosyalistleri gibi.

***Politika:* Veysi hocam, çok teşekkür ederiz. Önümüzdeki günlerde sizinle Türk ulus-devlet kuruluş süreci ile ilgili daha ayrıntılı konuşmak isteriz.**

Veysi Sarısözen: Ben teşekkür ederim. Memnuniyetle, konuşalım pek tabii. Sizlere çalışmalarınızda başarılar diliyorum. ■

Söyleşi: Cemil AKSU

***Politika* Haber**

Cemevi Mizanseni AKP'nin "Tek Dincilik" Anlayışının Yansıması

***Politika:* Peş peşe Cem evlerine saldırılar meydana geldi. Hatta Almanya'da bile bir cemevine saldırı oldu. Hemen arkasından da AKP'li Cumhurbaşkanın 20 yıl sonra bir cemevini ziyaret mizanseni yaşandı. Yaşanan saldırıları ve iktidarın yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Kemal Bülbül: Önce bir şeyi vurgulamak istiyorum. Alevi toplumunun haklarını gündeme getirmesi için kurumlarına bir saldırı mı olması gerekiyor? Bir saldırı, bir tehdit, şantaj benzeri bir şey olacak ki, Alevilerin sorunları gündeme getirilsin. Bu saldırı olmasa da Alevi toplumunun, Alevilik inancının sürekli hak ihlaline uğraması nedeniyle gündemde olması lazım.

Aleviler sürekli ayrımcılığa uğruyor. Mesela AKP'den bir belediye meclis üyesi birkaç ay önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin toplantısında "Bektaşi'nin duası gibi sahte dua ediyorsun" demişti. Nefret suçu sayılacak bir söz bu. Bu neyi gösteriyor? Demek ki bu bazen dile bazen de ele vuran zihniyetin ürünü. Ve bu saldırı sürekli sözel ve fiili olarak devam ediyor.

AKP iktidarında 2010 yılından bu yana Adıyaman'dan başlayarak neredeyse işaretlenmemiş kapı kalmadı. Tek bir suçlu bile yakalanmadı. Hakkında dava olan o taklacı İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin "çocuklar yaptı" demişti. Tamam, çocuklar yaptı ama hangi çocuklar, bir bilelim bunu. Vaktiyle Yaşar Büyükanıt'ın Hakkâri'de Umut Kitabevi'nin bombalayanlar için dediği "iyi çocuklar" mı, devletin "iyi çocukları" mı? Bunu yapanlar o "iyi çocuklar" olduğu için mi koruma altındalar?

Ankara'da üç cemevine saldırı oldu. Sonrasında protestolar, ziyaretler oldu. Ardından suçlu olduğu söylenen kişiler yakalandı, tutuklandı. Sonrasında da cumhurbaşkanın bir cemevine gideceği söylendi. Süleyman Soylu'nun incelemelerinden sonra Hüseyin Gazi Cemevi'ne gidilmesine karar verilmiş. Cemevi'nde Cumhurbaşkanı'nın tekçi anlayışına göre uygun bir düzenleme yapılmış.

Bu ayın başında önce Ankara'da üç cemevine saldırı oldu. Ardından İstanbul'da Kartal Cemevi'nin başkanına fiili saldırı gerçekleşti. İktidar sözcüleri saldırıların "organize" olduğunu açıkladı ama birkaç kişi tutuklanmasına rağmen saldırıların arkasındaki "organizasyon" açıklanmadı. Saldırılar gerekçesiyle AKP'li Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 20 yıldan sonra bir cemevini ziyaret etmesi Alevilere yönelik bir başka saldırı oldu. Önce cemevine alınacaklar hakkında güvenlik soruşturması yapıldığı iddia edildi. Ardından cemevinin duvarlarındaki Alevilik inancını yansıtan tabloların değiştirildiği ortaya çıktı.

Cemevilerine yönelik saldırılar ilk değil. Aleviler yüzyıllardır Anadolu'da baskı ve zulüm altında. Osmanlı'dan başlayıp Cumhuriyet döneminde devam eden Dersim'den Maraş, Çorum, Sivas'a ve Gazi'ye, birçok katliama maruz kalan Alevilerin sorunları hâlâ çözümsüz. Ülkenin her tarafı Sünni tarikatların camileri ile dolup taşarken Alevilerin ibadethaneleri olan cemevlerinin statüsü tanınmıyor.

Son gelişmeler hakkında söyleştiğimiz HDP Antalya Milletvekili ***Kemal Bülbül****, "****birinci yüz yılda yaşadığımız acıyı yaşayacaksak ikinci yüzyılı niye yaşayalım ki! Ama yaşamak istemiyorsak da bu zulme son verecek bir siyasi projeyi yaşama geçirmek durumundayız"*** *diyor.*

Heyet beraberinde Dede diye biri götürmüş. Bu kişi bir Dede değildir. Alevilerde her Dede bir ocağa mensuptur, bir ocağa bağlıdır. Ocaksız Dede olmaz. Dede makamda otururken yanında değil cumhurbaşkanı, hiç kimse oturmaz. Dede o makamın sultanıdır, hakimidir. Himmet eder, yol yürütür, erkan yürütür.

Evet, şimdi Cumhurbaşkanı gidiyor cemevine, dedenin yanına oturuyor, peki ne yapıyor bunlar? Dua mı ediyorlar, herhangi bir kutsal kitap mı okuyorlar? Biz Alevilerde yol erkan deyişle yürütülür, nefesle yürütülür. Telli Kuran denen sazla yürütülür, orda saz var mı? Hayır yok. Zakir de yok, deyiş de yok, nefes de yok.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bir cemevine ancak şu şekilde gidebilir. Gider, cemevinde dara durur. Bu darda Dede sorgular, Pir sorgular. Der ki, "Seni senden soruyoruz. Sen senden razı mısınız?" Sonra döner halka sorar, "Halk senden razı mı?" İşçiler, emekçiler, yoksullar, işsizler, Madımak'ta, Roboski'de yakınını yitirenler, Berkin Elvan'ın annesi. Ali İsmail'in annesi. Gezi'de çocuklarını yitiren analar, Cumartesi Anneleri… Osman Kavala. Gülten Kışanak, ki Kışanak ocak evladıdır, anadır, şu anda Recep Tayyip Erdoğan'ın hapishanesinde… Bunların hepsi senden razı mı? Hayır. O zaman sen oraya giremezsin. Açık ve net söylüyorum. Alevi inancına göre rızalık yokken oraya girmekle suç işlenmiştir.

***Politika:* AKP'li yıllar Aleviler için nasıl bir değişiklik getirdi?**

Kemal Bülbül: Bakınız 2008'de ben Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Alevi Bektaşi Federasyonu'nda yönetici iken Ankara, İstanbul ve İzmir'de milyonlarca

Alevi ile Alevi toplumuna "eşit yurttaşlık hakkı" istiyoruz mitingleri, eylem ve etkinlikleri başlatmıştık. Bunu izleyen süreçte AKP, 2009'un 3 Haziran'ında "Kürt, Alevi ve Roman" açılımını başlatmıştı. Bir buçuk ay kadar önce Meclis kürsüsünden de o açılım sırasında hazırlanan raporları getirip kürsüden gösterdim.

Peki, bu açılımın ardından ne oldu? Alevilere sahiden açılım oldu mu? Bir tek şey oldu. Tekke ve Zaviyeler Kanunuyla müze haline getirilen Hacı Bektaş Dergâhı'na giriş bileti kaldırıldı. Ne büyük açılım!

Açılımın sonu kan, gözyaşı, nefret, şiddet oldu.

***Politika:* Saldırıdan sonra AKP genel başkanının cemevi ziyareti bir seçim hamlesi mi? Bu ziyaret Alevi toplumunda nasıl karşılandı?**

Kemal Bülbül: AKP oluşum, kökenleri ve yürüttüğü siyaset bakımından, tekçidir: Tek devlet, tek bayrak, tek millet. Cemevine gittiğinde de cumhurbaşkanı tek dincilik yapmıştır. Alevilerin kendi kutsallarının görsellerini kaldırıp kendi tek dinciliğine göre bir mizansen oluşturmuştur. Cumhurbaşkanı ikide bir inancını beyan ederek toplumu tahakküm altına alamaz. Laik, demokratik, sosyal bir hukuk devletinde bu olmaz. Bütün inançları kabul ediyor ve cemevini meşru olarak görüyor ve cemevine gidiyor ise o sarayının bahçesine cami yapınca Havra, Kilise ve cemevi de yapmak zorunda. Tekrar söylüyorum aslında laik, demokratik hukuk devletinde Cumhurbaşkanı cami de yapmaz, inancını da beyan etmez. Yurttaşı da inancını beyan etmeye zorlayamaz.

***Politika:* Bir süredir sürdürdüğünüz "Alevilere eşit yurttaşlık" kampanyasına Alevi toplumu ne kadar ilgi gösterdi ve kampanyaya amaçlarına dair biraz bilgi verebilir misiniz?**

Kemal Bülbül: Evet, kampanyamız devam ediyor. Ben şu ana kadar Adıyaman, Adana, Mersin, Antalya, Muğla, Manisa, Aydın, İzmir, Balıkesir, Çanakkale, Samsun illerine gittim. Biraz ara verdikten sonra Kürdistan'da bazı illere gideceğiz ve yaz boyunca bu programı sürdüreceğiz. Ayrıca Hacıbektaş anmaları sırasında Sayın Eş Genel Başkanımız Mithat Sancar ve Halklar ve İnançlar Komisyonu heyetimizden oluşan bir çalışma grubu Hacıbektaş'ı ziyaret edip orada da hem eşit yurttaşlık konusunda hem de diğer konularda Alevi toplumuyla buluşacaktır.

Mevcut anayasa darbe anayasasıdır, hakları değil, yasakları, çoğulculuğu değil, tekçiliği, emeğin özgürlüğünü değil, sömürüyü, cinsel özgürlüğü değil erkek egemen zihniyeti temel alan bir anayasa. Alevi toplumunun haklarını inkâr eden, yok sayan bir anayasadır. Zaten özü itibariyle 1876'dan bu yana kaç anayasa yapıldıysa hepsinde de inkârcı bir zihniyet egemen olmuştur. Farklı etnik yapıların (Kürtler, Ermeniler vd.) hakları, kimlikleri, kültürleri kabul edilmemiştir. Alevi toplumunun inançları, ibadethaneleri kabul edilmemiştir. Öncelikle 12 Eylül Anayasası'nın yırtılması lazım. Eşit yurttaşlık için ve yapılacak olan anayasanın da toplumsal sözleşme bağlamında Türkiye'yi teşkil eden tüm toplumsal ve inançsal gruplarını ve cinsel grupların katılımı ile onların haklarını düzenleyecek şekilde rıza alıp üzerine kurulu bir toplumsal sözleşme olması lazım.

Alevi toplumuna yönelik katliamlara dair hukuki bir yargılama olmamış. Bu katliamlar için hem ulusal hem de uluslararası hukuk çerçevesinde yeniden adil bir yargılama yapılmalı. Alevilerin ibadethanelerine, kutsal mekânlarına dönük yasaklama, baraj, HES, maden aramak gibi uygulamalara bir an önce son verilmeli. Bunun yanında Alevi toplumunun etnik olarak Türkmen, Türk, Kürt, Arap, Roman olduğunu Türkiye'de biliyoruz ve Türkmenler, Türklerin kendi dilinde eğitim ve ibadet hakkı var. Ama Kürtlerin, Arapların Romanların yok. Herkese ana dilde ibadet, ana dilde eğitim hakkı tanınmalıdır. Türkiye Dünya Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koymuştur. Bu maddeler şöyle diyor: "Bu sözleşmeye taraf olan ülkeler kendi coğrafyasında var olan etnik ve inançsal grupların eğitim taleplerini karşılamak zorundadır." Türkiye bu maddelere koyduğu şerhi kaldırmalıdır. Ve yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 2016'daki kararlarına göre, cemevleri ibadethanedir. Alevi çocuklarına zorunlu din dersi uygulamak da suçtur.

Bunlar gibi Alevi toplumunun maruz kaldığı birçok ayrımcılık sürüyor. Günlük dildeki nefret suçu anlamına gelecek çok çeşitli ifadelerden toplumsal yaşamda, iş ve eğitim süreçlerinde Alevi kadınların karşı karşıya kaldığı erkek egemen zihniyete dair saldırıların da artık bir son bulması gerekiyor.

***Politika:* Peki ya iktidara talip olan diğer muhalif güçlerin Alevilerin sorunları konusundaki yaklaşımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda bir ilerleme, bir değişim var mı yani?**

Kemal Bülbül: Bence yok. Kabaca sorunla ilgili süreçler şunlardır: Bir, sorunun varlığını kabul etmek, iki, sorunun kendisini tanımlamak, üç, soruna çözüm bulmak ve bu çözümü uygulamak. Şimdi böylesi bir yerde hiçbir muhalefet ya da hükümetten "Alevi sorunu" ya da "Kürt Sorunu" diye bir kavram duydunuz mu? Bu sorunların çözümüne dair herhangi bir yol haritası ya da programları var mı? O da yok.

AKP'nin akıl danelerinden İsmet Özel, bir röportajında "Kürtler ve Aleviler kendi haklarına kavuşursa memleket bölünür" diyor. Tam tersine... Şu anda memleket Kürtler ve Alevilerin yaşadığı acılar ve hak talebindeki duygu durumu düşünüldüğünde, farklı etnik ve inançsal gruplar arasındaki duygu ortaklığı, birlikte yaşamak isteme açısından Türkiye yırtılıyor, kanıyor. Bu yırtılmayı onarmak için cemevine gitmek, burada aşure lokması yemek yetmez. Sorunun doğru tanımı ve çözümüne dair adımlar hemen atılmalıdır.

2023 için şunu söyleyebilirim. Biz Aleviler, Kürtler, kadınlar, Ermeniler, farklı etnik gruplar, emekçi ve yoksullar birinci yüz yılda yaşadığımız acıyı yaşayacaksak ikinci yüzyılı niye yaşayalım ki! Ama yaşamak istemiyorsak bu zulme son verecek bir siyasi projeyi yaşama geçirmek durumundayız. Bu projenin adı "Demokratik Türkiye Eşit Yurttaşlık"dır.

Bu projeyi bileşenleri ile biz HDP olarak yürütüyoruz. Görüşmelerimiz, ittifak çalışmalarımız yoğun bir şekilde devam ediyor. Çok umutlu gelişmeler de var.

Birinci yüzyılda yaşadığımız acıları ikinci yüzyılda yaşamak istemiyorsak, muhalefet de Cumhuriyeti kurduğunu söyleyen parti de kendisini demokratik eşitlik, adalet noktasında dizayn etmelidir.

Biz, birinci yüzyılda yaşadığımız acıları, ayrışmayı, yabancılaşmayı, asimilasyonu, bellek yitimini bir yana bırakıp ikinci yüzyılda daha eşitlikçi, daha özgürlükçü, daha adil ve daha demokratik bir cumhuriyeti birlikte kurmak zorundayız.■

Söyleşi: Cemil AKSU
***Politika* Haber**

Politika Gazetesi'ni bulabileceğiniz adresler

Siz de il ve ilçelerinizde uygun gördüğünüz Kitabevi ve Gazete Bayileri ile ilişki kurarak onların isim, adres ve telefon numaralarını Gazete Merkezimize iletebilirsiniz.

İSTANBUL
Anadolu Yakası:
Kadıköy: *Mephisto Kitabevi:* Asım Gündüz Cad. No:23
Kadıköy: *Üç Deniz Kitabevi:* Pavlonya Sok. No:10 Kadıköy
Kadıköy: *Yaykoop:* Caferağa Mh. Tellalzade Sk. No:30
Avrupa Yakası:
Beyoğlu: *Mephisto Kitabevi:* Kuloğlu Mh. İstiklal Cad. No:125
Beşiktaş: *Mephisto Kitabevi* Sinanpaşa Mh. Köyiçi Myd. 15
Beyoğlu: *Semerkant Kitabevi:* Süslü Saksı Sk. No:5 Tarlabaşı
Osmanbey: *Beyaz Adam Kitabevi:* Halaskargazi Cd. 17/A
Mecidiyeköy: *Karaduman Gazete Bayii:*
Eyüp: *Özgür Büfe:* Karadolap Mah. Veysel Karani Cd. No: 16/A
Sefaköy: *Boran Kırtasiye:* Halkalı Cd. Kocabıyık Sk. No:3/A.
ANKARA
Kızılay: *Doruk Kitabevi:* M.paşa Cd. 28/A
Kızılay: *Tayfa KitapKafe:* Meşrutiyet Mah. Selanik Cad. 82/32
Kızılay: *Turhan Kitabevi:* Yüksel Cd. No: 8
İZMİR
Alsancak: *Yakın Kitabevi:* Kıbrıs Şehitleri Cd. No:104/A
Buca: *Emek Kitabevi:* Vali Rahmi Bey, Uğur Mumcu Cd. No:2,
ANTALYA
Merkez: *Kitapkurdu Sahaf:* Elmalı Mh. 25. Sk. No:5/A M.paşa
TRABZON
Merkez: *RA Kitabevi:* Uzun Sk. Saray Çarşısı No:60 Trabzon
RİZE
Fındıklı: *Arkadaş Kitap-Kırtasiye:* Cumhuriyet Cd. N: 50/B
MARDİN
Kızıltepe: *Aldemir Basım Dağıtım:* Orduevi Karşısı No:6 D:6
DİYARBAKIR
Yenişehir: *Vilaf Kitabevi:* Koop. Mh. Akkoyunlu 4 Sk. Mekan Apt No:11/B
Yenişehir: *Özde Büfe:* Ofis Ekinciler Cad. Devran Apt Altı
EDİRNE
Merkez: *Bellek Kitabevi:* Sabuni Mh. M. Günel İş Mrk.D:Z-08, Balıkpazarı
ESKİŞEHİR
Odunpazarı: *İnsancıl Kitabevi:* İstiklal Mh. Yeşiltepe Sk. 24/A,
HATAY
Merkez: *Yeni Dünya Tanıtım:* Cumhuriyet Mh. Gündüz Cd. Kentarma Sk./Antakya
BANDIRMA
Ozan Sanat Evi, İhsaniye Mh. İstiklal Cd. 44. Sk. No:51/B
Serüven Kitabevi, Günaydın Mh. Eski İtfaiye Cd.
AYDIN
Didim: *Emek Büfe:* Mavi Şehir Belediye Halk Pazarı, Didim
MALATYA
Merkez: *Fidan Kitabevi:* Kiğılı Cami, No:1
SAMSUN
İlkadım: *Penguen Kitabevi:* Çiftlik Mh. Ümraniye Sk. No:27/A
ŞIRNAK
Merkez: *Kelepir Kitabevi:* Sökmenler Plaza, Zemin Kat, No:4
KARAMAN
Merkez: *Danış Kitabevi:* Külhan Mah. 2.İstasyon Cad No:5
KIRŞEHİR
Merkez: *Gül Kitabevi:* Ahi Evren Mh. 735. Sk. No: 10
MANİSA
Akhisar: *Kültür Kitabevi:* Tahir Ün Cad. No:150 / A
ÇANAKKALE
Gölge Kitabevi: Kemalpaşa MH. Tarla Sk. No:30/32 A Merkez- Çanakkale

Umut Hakkı

❑ İsmail DUYGULU

"Suç işleyen kişilere ne biyolojik ne de medeni ölümü reva gören, infaz sistemini insan onuruna uygun biçimde düzenleyen bir toplum, ölüm cezasını ve tahliye olanağı olmayan hapis cezalarını, ait olduğu yere, yani asar-ı atika müzesine [1]*, çıkrık ve tunç baltanın yanına kaldıracaktır."* [2]

"Umut hakkı" [3], müebbet hapis cezası mahkûmunun bir gün salıverilmesine dair beklenti oluşturma hakkını ifade etmektedir. İlk olarak, Alman Anayasa Mahkemesi'nin *"Müebbet Hapis Cezası Davası"*nda [4], müebbet hapis cezası mahkumuna, sonraki bir tarihte özgürlük umudu verecek, somut, gerçekçi ve ulaşılabilir bir şans tanınması gerektiği; mahkumun kişisel gelişiminin göz ardı edilerek, bir gün özgür olma umudunun tamamen yok edilmesinin, kişiyi hapseden devlet tarafından insan onuruna ağır bir darbe vurulacağı tespit edilmiştir. [5]

Federal Alman Anayasa Mahkemesi *"Savaş Suçlusu Davası"*nda [6] da, *"suçlarının niteliği ne olursa olsun bütün müebbet hapis mahkûmlarına uygulanacağını ve yalnızca yatalak veya ölüme yakın olanların serbest bırakılmasının yeterli olmadığını"* açığa kavuşturmuştur. *"Umut hakkı"* tanınmaksızın gerçekleştirilecek müebbet hapis cezası, idam cezası yerine, müebbet işkenceye dönüşecektir. Böyle bir ceza infazı temel insan haklarına ve günümüz cezalandırma anlayışına aykırıdır. TC. Anayasası m. 104/16. fıkrada yer alan, cumhurbaşkanın, *"Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle"* kişilerin cezalarının hafifletilmesi ya da kaldırılmasına dair yetkisi de, *"umut hakkı"* ihtiyacını karşılamaya yeterli değildir. [7]

Böylelikle Alman Anayasa Mahkemesi, hem indirimsiz olarak uygulanan müebbet hapis cezasının temel insan hakları ihlaline yol açtığına, hem de muhtemelen müebbet hapis cezası riski taşıyan suçluların iadesinin, Alman Anayasası'nın insanlara tanıdığı temel haklara aykırılık oluşturacağı yönünde kararlar verilmiştir.

AİHM kararı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Mahkeme) [8] de, Alman Anayasa Mahkemesi'nin kararlarından esinlenerek, *"umut hakkı"*na dair ilk kararını, Vinter ve Diğerleri [9]-Birleşik Krallık (Vinter) kararı [10] ile vermiş; Mahkeme bu kararını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) m.3'de yer alan, *"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."* kuralına dayandırmıştır.

Mahkeme müebbet hapis cezasının ancak, mahkûmun somut ve gerçekleşebilir bir tahliye beklentisine sahip olduğu durumda insan onuru ile bağdaşabilir bir nitelikte olabileceğine hükmetmiş ve devamında *"umut hakkı"*na ilişkin sayısı gittikçe artan içtihat birikimi oluşmuş [11] ve bu kararlar Türkiye için de bağlayıcıdır. [12] Türk hukuku açısından Mahkemenin verdiği *"umut hakkı"* kararının yeni olan yönü, müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş mahkumların ölünceye kadar, *"bir gün tahliye olacağına dair herhangi bir umut vermeksizin"* sürdürülmesine ve mahkumun yaşamı devam ettikçe de cezanın eşitsizlik yaratmasına dair tespittir.

Hapis cezasının temel işlevlerinden biri, bir suçlunun yeniden suç işlemesini engellemektir. Bu özellikle bir bireye, topluma ya da devlete karşı ağır suçlar işlemiş olan kişiler için de geçerlidir. [13] Cezanın başlangıcında hapsetmenin birincil haklı nedeni olabilecek gerekçe, cezanın uzun bir süre çekilmesinden sonra aynı haklılığı taşımaz. Cezanın uygun bir noktasında, devam eden hapsin haklılığının gözden geçirilmesi, değişen koşulların gerçekçi şekilde değerlendirilmesi gerekir.

İndirimsiz olarak, ölünceye kadar cezası infaz edilecek olan müebbet hapis mahkûmu, serbest bırakılma ümidi olmaksızın hapsedilirse, mahkûm cezaevinde ne yaparsa yapsın, rehabilitasyon yoluyla gelişimi ne kadar olağanüstü olursa olsun, cezası sabit ve gözden geçirilemez kalacaktır. Cezalandırma zamanla daha yüksek hale gelecek, mahkûm ne kadar çok yaşarsa, ceza o kadar uzun olacaktır.

Özü *"insan onuruna saygı"*ya dayanan Sözleşme sistemi, müebbet hapis mahkumları ile bütün mahkûmlara uygulanan rehabilitasyon durumuna göre, serbest bırakılma şansı vermekte ve bu durum hem Avrupa ülkeleri Anayasa Mahkemelerinde ve hem de Mahkeme kararlarında kabul görmektedir. [14] Bir müebbet hapis cezası mahkûmu, süresi belli olmadan yıllarca beklemek ve cezasını çekmek yükümlülüğünde olmamalıdır. Bu hem hukuki kesinlik ilkesine hem de mağdur statüsü hakkındaki genel ilkelere [15] aykırı olacaktır. Belirsiz bir ceza infazı, rehabilitasyonda gösterdiği başarıya göre serbest bırakılmasının değerlendirilmesine olanak sağlamayacağı gibi, mahkûmun kendi rehabilitasyonu yönünde çalışmasını beklemeyi de tutarsız kılacaktır.

Müebbet hapis cezası

Müebbet hapis cezası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek, ölüm cezasının kaldırılmasını öngören 6 nolu Protokolün onaylanmasının ardından Avrupa Konseyi üyesi bir çok ülke tarafından 1990'lı yıllarda uygulanmaya başlamıştır. [16] Türkiye'de, Sözleşmeye ek 6 nolu protokolün kabulünün bir sonucu olarak, 3 Ekim 2001'de *"savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışındaki"* suçlar için 4709 syl. Kanun ile ölüm cezası kaldırıldı, [17] 3 Ağustos 2002'de 4771 syl. Kanun ile *"Savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar hariç"* denilerek, *"terör suçları"* için de idam cezası kaldırıldı. Buna koşut olarak *"terör suçluları"* için *"müebbet ağır hapis cezasının ölünceye kadar devam ettirilmesine"* dair düzenleme getirildi. [18]

Sözleşmeye ek 13 nolu protokolün kabulünün bir sonucu olarak, 7 Mayıs 2004 tarihli 5170 sayılı kanun ile ölüm cezasına dair düzenleme Anayasa'dan tamamen çıkarıldı [19]. 14 Temmuz 2004 tarihli 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile Türk Ceza Kanunu'ndan ölüm cezaları ile ilgili sözcüklerin yerine *"ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası"* deyimi kabul edildi,[20] 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu'nda da ölüm cezasına yer verilmedi. Böylece ölüm cezası Türk Hukuku'ndan tamamen kaldırıldı. [21] Artık ölüm cezası geride kaldı. Önümüzde ise, uygulamakta olduğumuz müebbet hapis cezası niteliğindeki cezaların infazının yarattığı sorunlar durmaktadır.

"Müebbet hapis cezası", hükümlünün hayatı boyunca devam eden hapis cezasıdır. [22] *"Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası"* ise, hükümlünün hayatı boyunca devam eden, kanun ve Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre, ağır tecrit altında çektirilen bir hapis cezasıdır. [23]

Öcalan ve diğerleri

Türkiye'de müebbet hapis cezasına mahkum edilip de, *"umut hakkı"* kapsamında bireysel başvuruda bulunan Öcalan [24], Kaytan [25], Gurban [26] ve Boltan [27] kararlarında, Vinter kararındaki tespitlere atıfla, Sözleşmenin [28] 3. maddesine dayanarak ihlal kararı verdi.

Simge isim Öcalan, 15 Şubat 1999 tarihinde, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle [29] Kenya'da yakalandı, yapılan yargılama sonucunda, 29 Haziran 1999 tarihinde idam cezasına mahkum edildi, bu karar 22 Kasım 1999 tarihinde Yargıtay tarafından onandı. Öcalan hakkında hükmedilen ceza da, 3 Ağustos 2002'de *"infazı ölünceye kadar devam edecek müebbet hapis cezası"*na dönüştürüldü.

4771 syl. İdam Cezasının Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişik Yapılması Hakkında Kanun [30] m.1/A uyarınca, *"idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür."* Aynı kanun, aynı maddesinin B/2 ve 3713 syl. TEMK m.17/4. fıkrası, *"idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen"* kişiler hakkında *"şartla salıverilmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bunlar hakkında müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder."* düzenlemesi yürürlüğe konulmuştur. 12.04.1991 tarihli 3713 syl. TEMK'de *"Şartla salıverilme"* kenar başlığı altında yer alan m.17'yi incelediğimizde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler için 36 yılını doldurduktan sonra serbest bırakılabilecekleri öngörülmüştür.

5275 syl. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.107/2. fıkrada öngörülen, *"Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar yirmi dört yılını, ... infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler."* düzenlemesine karşılık, 16. fıkrasında ise, *"siyasi suç" "işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz."* Kanunun yürürlük tarihi 01.06.2005'dir. Bu nedenle, Kanunun 107/16'da öngörülen *"koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz."* kuralı Öcalan için uygulanmaması gerekir.

Zaman bakımından kanunların, sanık ya da mahkumun lehine olan hükümlerinin uygulanması, aleyhe olanlarının uygulanmaması esastır. Öcalan'a yüklenen eylem tarihinden sonraki tarihte çıkarılan, aleyhe kanuni düzenlemelerin uygulanamayacağı hukukun temel ilkelerindendir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Roma Tüzüğü 110. maddesinde yer alan düzenlemeye göre de, müebbet (ömür boyu) hapis cezasının 25 yılını (ki bu süre daha aşağıya çekilebilir) yattıktan sonra, UCM cezanın indirilip indirilmeyeceğine dair bir karar verebileceğini ifade etmektedir.

Sözleşme kuralları Türkiye için bir iç hukuk kuralıdır. Yanı sıra sorun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa m. 5'de yer alan *"Devletin temel amaç ve görevleri,"* olarak Devlete yüklenen görev, Anayasa m. 17'de

yer alan, bireye bir hak olarak tanınan temel hak kapsamında da ele alınıp değerlendirilmelidir. Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. [31] Bu temel kurallara rağmen, Türkiye ceza infaz hukukunda *"umut hakkı"* tanınmamaktadır. Dolayısıyla Türk hukuku, kategorik koşullu salıverilme yasakları nedeniyle *"umut hakkı"*nın *"cezanın hukuken indirilebilir olması"* şartı ile uyumlu değildir.

"Siyasi suçlu" yönünden *"iyileşme"* koşulu, siyasi düşüncelerin değişimi ya da terkedilmesi şeklinde anlaşılmamalıdır. Hükümlü sisteme muhalif kimliğini sürdürebilir, hakim ideolojik prensipleri kabul etmeyebilir ve fakat yeniden suç işleme çerçevesinde tehlikelilik hali ortadan kalkmışsa koşullu salıverilmeden yararlanabilmelidir. Çünkü topluma yeniden kazandırma bir *"beyin yıkama"* faaliyeti olmamalı, kriminolojik esaslara dayanan bilimsel bir faaliyet şeklinde gerçekleşmelidir. [32]

Türk Hukuku'nda, müebbet hapis cezası alan mahkûmların koşullu salıverilmesini yasaklayan kurallar, suçlu addedilen bireyin yeniden toplumsallaştırılmasına dair yöntemleri inceleyen bilimsel (penolojik) [33] gerekçelere göre, hukuk dünyasında eleştirilmektedir. Bu kapsamda Mahkeme, *"indirilemez"* nitelikte müebbet hapis cezası uygulamaları ile kişilere hiçbir şekilde salıverilme imkânı tanımayan sözleşmeci devletlerin, 3. maddede yer alan *"insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya ceza yasağı"*nı ihlal ettiklerini, istikrarlı bir şekilde artık kabul etmektedir. *"Umut hakkı"*na imkan vermeyen infaz rejimi uygulaması temel insan haklarına aykırı olduğundan, suçluların iadesi bağlamında da sonuçlar doğurmaktadır. [34] Bu tür bir cezai müeyyide ile karşı karşıya kalan suç zanlılarının iadesini isteyen Türkiye'nin bu talepleri de, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler tarafından olumlu karşılanmamaktadır.

Komite devrede

En yüksek karar ve denetim organı olarak Avrupa Konseyi [35] Bakanlar Komitesi (Komite), Mahkeme içtihadı ışığında yasa taslaklarının Sözleşmeye uygunluğunun düzenli olarak denetlenmesi için yeterli ve etkin mekanizmaların bulunmasına dikkat etmeleri ve Sözleşmenin ihlalini önlemek amacıyla yasaların ve idari uygulamaların en uygun sürede uyarlanmasına dikkat etmelerini tavsiye ve talep etmektedir.

Komite, Türkiye'nin, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmış olan mahkumlar için, mevcut yasal çerçevesini, hem diğer ülke devletlerince kabul edilen reformların iyi örneklerinden ilham alınarak, Mahkemenin *'umut hakkı'* kararında belirlenen standartlara uygun hale getirmesi çağrısında bulundu. [36] Komite tarafından, Mahkemenin kararında öngörülen tedbirler hakkında bilgi verilmediğinden, ne tür adımlar atıldığı ve mahkum sayısı hakkında, Eylül 2022 ayında sunulmak üzere bilgi istendi. [37] Nihai çözüm gerçekleşinceye kadar, her 6 ayda bir, Komite tarafından bu gündem tekrar edilecek. Komite'nin bu ve Osman Kavala ile Selahattin Demirtaş'ın [38] makul şüphe olmadan tutuklanmaları [39] ile Demirtaş'ın seçilme hakkının ihlali [40] hakkında verilen kararlara [41] dair de henüz olumlu cevap vermeyen Türkiye, tatmin edici şekilde ihlalleri gidermeyeceği ve Sözleşme kurallarını uygulamaktan kaçındığı algısını yarattı. Türkiye'nin Avrupa Konseyi Statü [42] hükümleri m.3'e aykırılık teşkil eden bu tutumu, Statü hükümleri 8'de belirtilen üyeliğin askıya alınması ya da tamamen üyelikten çıkarılması durumu yaratabilir. Komite şimdiye kadar bu yönde bir eğilim göstermedi. Örneğin Loizidou/Türkiye Davası'nda [43] Türkiye, ihlalleri ortadan kaldırmaktan ısrarla kaçındığında Komite, 24 Temmuz 2000 tarihli kararı ile kendisine tanınmış olan birtakım yollara başvurabileceği hususunda ilk kez bir Sözleşme tarafına (Türkiye'ye) açık tavır koydu [44] ve Türkiye 1 milyon doların üzerindeki tazminatı ödemek zorunda kaldı.

Ne olmalı?

Mahkeme kararlarının muhatabı Sözleşme tarafı devletlerdir. Sözleşmeye aykırı durumun ortadan kaldırılması Devletin sorumluluğundadır. Öncelikle ulusal yargı organlarının içtihatları dikkate alması, ulusal hukukun da bu doğrultuda geliştirilmesi gerekmektedir. [45] Bunun için Dünya'da ve Türkiye'de siyasi ve hukuki çalışmalar arttırılmalıdır. İhlallerin ana yolu, radikal *"yasal reform"* ve *"genel af"*tan geçmektedir.

Güney Afrika'da Nelson Mandela hapis hayatının 27. yılında serbest bırakıldığı zaman 71 yaşındaydı. Türkiye'de ise, 4 Nisan 1948 doğumlu Abdullah Öcalan, hapis hayatının 24. yılında ama 74 yaşında. Öcalan'ın ceza evine girmesinden bugüne hem Dünya, hem Türkiye'de ciddi değişimler oldu. Güney Afrika Mahkemenin yetkisini tanıyan bir ülke değildi. Türkiye ise tanıdığını ifade ediyor.

Acaba Mandela için oluşan kamuoyu desteği, Öcalan için oluşmadı ya da oluşturulamadı mı? ■

Okuma Kaynakları:

1- DİKMEN, Ar. Gör. Pınar, Umut Hakkı Kapsamında Güncel Gelişmeler,

2- YETKİN, Ar. Gör. Av. Erdi, İnfaz Hukukundaki Değişikliklerde Kendisine Yer Bulamayan Bir Hak: Umut Hakkı,

3-YETKİN, Ar. Gör. Av. Erdi, Vinter ve Diğerleri v. Birleşik Krallık Davasından Günümüze İndirilemez Müebbet Hapis Cezası ve Umut Hakkı,

4-ALTINOK VILLEMIN, Derya, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezalarının Kesintisiz İnfazının İşkence Yasağı Açısından İncelenmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014,

5- KIDIL, Ar. Gör. Fahrettin, Cezalandırmanın Amacı ve "Umut Hakkı" Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları

6- GÜNEBAKAN, Mustafa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Umut Hakkı, Yüksek Lisant Tezi,

7- ÖNCÜ, Dr. Mehmet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi ve İndirimsiz Müebbet Hapis Cezaları,

Kaynaklar:

[1] *https://tr.wikipedia.org/wiki/Mecma-ı_Asar-ı_Atika_Müzesi*

[2] *YETKİN, Ar. Gör. Av. Erdi, Vınter ve Diğerleri v. Birleşik Krallık Davasından Günümüze İndirilemez Müebbet Hapis Cezası ve Umut Hakkı,*

[3] *https://www.hukukcukafasi.com/insan-haklari-acisindan-umut-hakki/*

[4] *21 Haziran 1977 tarihli Müebbet Hapis Cezası davası (lebenslange Freiheitsstrafe), 45 BVerfGE 187.*

[5] *https://www.hukukcukafasi.com/insan-haklari-acisindan-umut-hakki/*

[6] *Savaş Suçlusu davası 72 BVerfGE 105 (1986).*

[7] *Federal Almanya Anayasa Mahkemesi, Hamburg Eyalet Yüksek Mahkemesi'nin verdiği iade kararına karşı yapılan şikayete dair verdiği 2 BvR 2299/09 karar ile; Türkiye tarafından iadesi istenilen bir kişinin, TCK m. 302'den yargılanacağı ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alacağı anlaşılan bir kişinin iade istemi, cezanın orantılı olmadığı, cezanın infazı aşamasında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alanların tekrar özgürlükten yararlanma imkanına sahip olmadığı, mahkumun kişisel gelişimine bakılmaksızın, özgürlüğünü yeniden kazanma ümidinin olmamasının insan onuru ile bağdaşmayacağı, TC. Anayasa m. 104/16'da öngörülen cumhurbaşkanının daimi hastalık, sakatlık ya da kocama sebebiyle cezanın azaltılması veya kaldırılmasına dair düzenlemenin de yeterli ve Alman Anayasasında yer alan bireyin temel haklarına uygun düşmediği için, iade kararını iptal ederek, talebi reddetmiştir.*

[8] *https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_İnsan_Hakları_Mahkemesi*

[9] *BayVinter;1996 yılında iş arkadaşını öldürmekten mahkûm olmuş, şartlı tahliyeden yararlandıktan sonra ise eşini öldürmekten hüküm giymiştir. Bay Bamber; ebeveynlerini, üvey kız kardeşini ve onun 2 çocuğunu öldürmekten suçlu bulunmuştur. Bay Mooreise; mağdurları eşcinsel erkekler olan 4 kişiyi cinsel tatmin amacıyla öldürdüğü gerekçesiyle mahkûm olmuştur.*

[10] *AİHM Büyük Daire, Vinter ve diğerleri v. Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No:66069/09, 130/10, 3896/10, T:09.07.2013,*

[11] *Trabelsi v. Belçika; Laszlo Magyar v. Macaristan; Harakchiev ve Tolumov v. Bulgaristan; Murray v. Hollanda; Bodein v. Fransa; T.P ve A.T v. Macaristan; Petukhov v. Ukrayna 2113; Marcello Viola v. İtalya 2114 kararları*

[12] *Anayasa m. 90, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 46*

[13] *(Mastromatteo - İtalya [BD], no. 37703/97, § 72, ECHR 2002 VIII; Maiorano ve Diğerleri - İtalya, no. 28634/06, § 108, 15 Aralık 2009 ve aralarındaki farkları dikkate alarak, Choreftakis ve Choreftaki - Yunanistan, no. 46846/08, § 45, 17 Ocak 2012)*

[14] *https://hudoc.echr.coe.int/eng#_ftn3*
VINTER VE DİĞERLERİ DAVASI-BİRLEŞİK KRALLIK (Başvuru no. 66069/09, 130/10 ve 3896/10) kararı, 9 Temmuz 2013

[15] *AİHS'nin m. 34.*

[16] *istatistikler 2014 yılında Avrupa Konseyi üyesi devletlerde yaklaşık toplam 27.000 müebbet hapis cezasına hüküm giymiş mahkumun olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili veriler 22 ülke örneğinde ele alındığında müebbet hapse mahkum olanların sayısında 2004 ile 2014 arasında yüzde 66'lık bir artış saptanmıştır.*

[17] *AİHS 6 nolu ek protokolünün kabul edilmesinden sonra, protokol hükümlerine uyarlı olarak, 03.10.2001 tarihinde kabul edilen 4709 syl. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun m.15 uyarınca, "Savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışında ölüm cezası verilemez." denilmiştir. Daha sonraki aşamada, "ve terör suçları" hükmü de kaldırılarak,*

[18] *03.08.2002 tarihli 4771 syl. İdam Cezasının Kaldırılması Ve Bazı Kanunlarda Değişik Yapılması Hakkında Kanun m.1*

[19] *07.05.2004 tarihinde kabul edilen 5170 syl. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun m. 5 ile Anayasa m. 38/9. fıkra madde metninden çıkarılarak, "Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez." düzenlemesi yapılmış, Anayasa m. 17/4'de yer alan "Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile" sözleri de kaldırılmıştır.*

[20] *14.07.2004 tarihinde kabul edilen 5218 syl. Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun m.1 ile 765 syl. TCK'da yer alan "idam" ya da "ölüm" ibareleri, "ağırlaştırılmış müebbet hapis" olarak değiştirilmiştir. Aynı yönde, 647sayılı Kanun'a eklenen geçici 11.madde, TMK m. 17/4, İnfaz Kanunu geçici m. 2 düzenlemeleri de yapılmıştır.*

[21] *https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye'de_Ölüm_cezası*

[22] *5237 syl. TCK m. 48*

[23] *5237 syl. TCK m. 47*

[24] *AİHM İkinci Bölüm, Öcalan v. Türkiye Kararı (2), Başvuru Numarası: 24069/03, 197/04, 6201/06, 10464/07, T:18.03.2014.*

[25] *AİHM İkinci Daire, Kaytan v. Türkiye Kararı, Başvuru Numarası: 27422/05, T:15.09.2015*

[26] *AİHM İkinci Bölüm, Gurban v. Türkiye Kararı, Başvuru Numarası: 4947/04, T:15.12.2015,*

[27] *AİHM İkinci Bölüm, Boltan v. Türkiye Kararı, Başvuru Numarası: 33056/16, T: 12.02.2019,*

[28] *https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf*

[29] *765 syl. TCK m. 125, 5237 syl. TCK'da, "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak" kenar başlığı altında yer alan m. 302'ye denk gelmektedir.*

[30] *4771 syl. İdam Cezasının Kaldırılması Ve Bazı Kanunlarda Değişik Yapılması Hakkında Kanun (Kabul Tarihi: 03.08.2002,R.G. Tarihi: 08.09.2002, R.G. NO: 24841)*

[31] *5237 syl. TCK. m. 1*

[32] *KARAKAŞ DOĞAN, Fatma, "Müebbet Hapis Cezası ve Cezanın Amacı", Ceza Hukuku Dergisi, S:13, Ağustos 2010, s. 47-69.*

[33] *https://tr.wikipedia.org/wiki/Penoloji*

[34] *KIDIL, Ar. Gör. Fahrettin, Cezalandırmanın Amacı ve "Umut Hakkı" Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları,*

[35] *https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Konseyi*

[36] *AİHS m. 46 uyarınca, sözleşme tarafı ülkeler AİHM'nin kesinleşmiş kararına uymayı kabul ve taahhüt ederler, bunun denetimini Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi yapar ve karara uyulmadığının tespiti halinde, durum mahkemeye bildirilir, Mahkeme karara uyulmadığını tespit ederse, alınacak önlemleri değerlendirmesi için davayı Bakanlar Komitesi'ne gönderir.*

[37] *https://t24.com.tr/haber/avrupa-konseyi-aihm-in-ocalan-icin-verdigi-umut-hakki-kararina-iliskin-turkiye-den-bilgi-istedi,998174*

https://tr.euronews.com/2021/12/03/avrupa-konseyi-aihm-in-ocalan-icin-verdigi-umut-hakk-karar-na-iliskin-turkiye-den-bilgi-is adreslerinde yer alan, 03 Aralık 2021 tarihli haber.

[38] *https://hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/2021/aihm-demirtas-karar-ozeti.pdf*

[39] *https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55438086*

[40] *İhlal dayanakları: Anayasa m. 83, Ek 1 nolu protokol m.3; AİHS m.5/1-3-4, 10, 18,*

[41] *Selahattin DEMİRTAŞ kararı: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207173*

Türkçesi:https://www.hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/2021/aihm-sd-karar-2020.pdf

Osman KAVALA (Kavala/Türkiye, 28749/18, 10 Aralık 2019 tarihli) kararı: : http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199515 Türkçesi: https://hudoc.echr.coe.int/tur#{"itemid":["001-218829"]}

[42] *https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020093815001_tur.pdf*

[43] *https://tr.wikipedia.org/wiki/Loizidu_Davası*

[44] *24 Temmuz 2000 tarihli Bakanlar Komitesi kararı, No.2000/105: "Türkiye'nin Mahkeme'nin vermiş olduğu bir kararı uygulamayı reddetmesi onun, Avrupa Konseyi'nin bir üyesi ve bir Yüksek Sözleşen Taraf olarak, uluslararası yükümlülüklerini önemsemediğini açık olarak göstermektedir... Komite, Türkiye'nin bu karar uyarınca yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak amacıyla elinde bulunan tüm yollara başvuracağı kararını deklare eder."*

[45] *https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97882 Kahraman, Yard. Doç. Dr. Ebru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kararlarının Yerine Getirilmesinden Doğan Sorumluluk*

Gorbaçov Öncesi Sosyalist Sistem (1960-1982)

Parlayan Yüz, Çürüyen Gövde Brejnev Dönemi-3

❑ **Sinan DERVİŞOĞLU**

☛ *Baştarafı 16. Sayfada*

Kalitesiz ürünler, kanayan ekonomi...

1980 yılında Brejnev'e çok yakın bir bilim adamı olan Sergey Trapeznikov, Batı'ya da ulaşacak olan bir ekonomik durum raporu yayınladı. Bu raporda, Sovyet sanayisinde üretilen malların %10'unun "bozuk ve kullanılamaz" durumda olduğunu belirtmiş, çözüm olarak işletmelerin "tamir ekipleri" kurmasını önermişti. Bu rakamın gerçek durumu ne kadar yansıttığını bilemeyiz; ancak işletmelerin "tamir ekipleri" kurarak sorunun çözüme kavuşturulmadığını biliyoruz.

Bu "bozuk ve kullanılamaz" ürünlere iki örnek verelim:

• Üretilen televizyonların bazılarında, hareket edebilir olması gereken "kanal ayar yuvarlağı", vidayla monte edilmek yerine tutkal ile yapıştırılmıştır!

• Üretilen ayakkabının topuğu, gerekli boyda çivi yerine neredeyse temel çivisi uzunluğunda bir çivi ile tutturulmuş, çivi tabandan dışarı çıkmıştır.

Sovyet toplumu gibi, yönetim tarafından "Batı'yı geçme" adına tüketiciliğe (comsumerism) yönlendirilen bir toplumda, bu kalitesiz tüketim malları daha da ciddi bir toplumsal sorun teşkil etmiştir. Bu durum, halkta oluşan hoşnutsuzluğun yanı sıra iki ciddi soruna daha temel oluşturmuştur:

Birincisi, ihtiyaç sonucu oluşan **"tamir sektörü"**dür. Malların "tamiri" için oluşan talep o kadar yüksektir ki, resmi işletmeler bu talebi karşılamamış, tamir için açıkça paralel ve yeraltı bir "tamir ekonomisi" doğmuştur. Sayıları hızla artan bu yasadışı tamir işletmelerine devlet (pratik bir ihtiyacı karşıladığı için!) göz yummak durumunda kalmış, yüksek rayiçle iş yapan bu yasa dışı atölyeler ciddi para kazanmaya başlamıştır. Öte yandan, idari mercilerin bu "göz yumma"sı bedavaya olmamış, tamir ekonomisinde biriken sermaye onu fark edip mıknatıs gibi yapışan devlet içi yozlaşmayla bütünleşerek onu daha da derinleştirmiştir. Bir süre sonra bu yeraltı ekonomisi, örneğin Kafkasya ve Macaristan'da, siyasal bir güç haline gelecek, siyasette "dişlerini" gösterecektir.

İkincisi sorun ise şudur: Kalitesizlik ve özensizlik sadece nihai üretim çıktısı için değil, üretim sürecinin tümü boyunca kullanılan ara girdiler (hammadde, ara parça, yakıt...) için de geçerli olmuş, sonuçta ekonomide ciddi ve giderek büyüyen bir zarar oluşmuştur. İki rakam verelim:

• **Z. Sertel**, 1968 yılı için iç pazarda kullanılamadığı için depolara atılmış ve orada çürümeye terkedilmiş malların değerinin **10 milyar ruble** olduğunu belirtmiş ve şunu eklemiştir: *"Sovyetler'de sanayi zararına çalışmaktadır. Dolayısıyla üretimin yüzde şu kadar artmış olması bir şey ifade etmemektedir"* **[15]**

• Gazeteci **A. İlyeç** ise, 1980'lerin sonu için şu rakamı vermektedir: *"Malzeme sıkıntısı, malzemenin yanlış kullanımı ve hırsızlıktan ötürü devlet **günde 4 milyar ruble** zarar etmektedir. Tarımsal üretimin üçte birden fazlası tüketiciye ulaşamıyor. Hayvancılıktaki kayıplar 2 milyar rubleyi buluyor: **2,5 milyon ton et ve 20 milyon ton tahıl** yok oluyor veya çalınıyor"* **[16]**

Sorunun kaynağı ortadadır: Üretimde görev alan işçilerin üretimin sonuçlarına ve bizzat üretimin kendisine olan ilgisizliğidir. Kapitalist bir ekonomide bu "ilgi"nin nasıl sağlandığı bellidir: İşsizlik ve açlık korkusu. İşini düzgün yapmazsan kendini sokakta bulursun! Sosyalist bir ekonomide işsizlik söz konusu değildir; dolayısıyla üretime ilgisiz biri her halükârda (bu işte olmazsa öbür işte) üretime zarar verecektir. Burjuva ideologları, bu durumu "sosyalizmin insanı tembelleştirici etkisi" olarak yorumladılar.

Ancak şu soruyu soralım: Sovyet işçileri hep böyle miydi? 1929'da başlayan büyük sanayileşme hamlesi, hem büyük bir toplumsal coşkuyla, hem de oldukça sert denetim yöntemleriyle hayata geçirilmişti. Fabrikada bir makineye verilecek zarar, direkt olarak "sabotaj ve karşıdevrimci siyasi suç" olarak ele alındı ve muamele gördü. 2. Dünya Savaşı'nda ise değil %10, %5'lik bir ürün kalitesizliği bile Sovyetlere savaşı kaybettirebilirdi; ve bu dönemde son derece yüksek olan üretim kalitesi sadece "savaş yasaları" ile değil, aynı zamanda ülkenin kurtuluşu için olağanüstü fedakarlık gösteren, (örneğin uykuya esir düşmemek için kendini tezgaha kayışla bağlayan) işçilerin insanüstü motivasyonu ile gerçekleşti. Kruşçev ve Brejnev dönemlerinde ise motivasyon (tahmin edilebilir sebeplerden ötürü) düşmeye başladı.

Sovyet yönetimi bu sorunu, yani işçiyi üretimin sonuçlarına ilgili kılmak için (sosyalizmin inkarı olan işsizlik korkusu dışında) çok sayıda idari yöntem denedi: Prim sistemi, parça başına ücret, şok ekipleri, standart ve normlar saptama, (kalite standartının yüksek olduğu) askeri sanayiyi sivil üretime yöneltme... vs. Bunların hepsi "tepeden inme" yöntemlerdi ve sorunu çözemedi. Çözemezdi, çünkü şu temel gerçeği sorgulamaktan sürekli kaçındılar:

Amerikan işçisi ile Sovyet işçisi arasında ne fark var?

Sosyal kazanımlar açısından elbette ki **çok** fark var: İş garantisi, sağlık ve eğitimin bedava olması, devletin sağladığı tatil olanakları, kültürel yaşama katılma seviyesi, çocuklarına sunulan eğitim ve dinlenme olanakları, bizzat işçilerin sahip olduğu eğitim seviyesi (70'lerde her 4 Sovyet işçisinden biri üniversite mezunuydu), siyasal yaşamda temsil olanağı, ve en önemlisi: toplumda kendisine verilen değer...

Ancak bunlar toplumsal sistemin sunduğu avantajlardır. Bizim sorumuz ise başkadır: Üretimdeki yeri ve üretimi yönetme, ona müdahale etme yeteneği açısından iki işçi arasında ne fark var? Cevap açıktır: Ne yazık ki **hiçbir** fark yoktur! Her iki işçi de, fabrikada kendisinin başına atanan bir müdürün ve idari kadronun kendisine belirlediği hedefleri yerine getirmek durumundadır. Hedeflerin anlamlı olup olmadığını, üretim proseslerinin etkinliği ve rasyonelliğini, alınan idari kararların geçerliliğini sorgulama ve yöneticilerini seçme/değiştirebilme anlamında Sovyet işçisinin herhangi bir kapitalist ülke işçisinden hiçbir üstünlüğü yoktu; hiçbir dönem de olmadı. Macar muhalif sosyolog Miklos Haraszti 1984'te yayınlanan **"Macaristan'da İşçi Olmak"** (Kaynak Yayınları, 1984) adlı eserinde bir Macar işçisinin fabrikadaki günlük yaşantısını aktarır; gözlenen resim herhangi bir kapitalist fabrikadan farklı değildir. Gerçekten de 917 Ekim Devrimi ile başlayan süreç, işçi sınıfı için şimdiye kadar tarihte eşi görülmemiş zenginlikte sosyal kazanımlar yarattı; ancak fabrikadaki üretimin organizasyonu, üretim süreçlerinin tasarımı anlamında kapitalist işletmelerdeki yapıyı aynen korudu. Bu olgu, bizim sosyalizm deneyimizin **en temel çelişkisi**dir.

Kapitalist ülkelerde milyonlarca işçinin düzgün, kaliteli, özverili çalışmasını ve kaliteli ürünler çıkarmasını mümkün kılan tek faktör vardır: Korku! İşten atılma, sokağa düşme ve aç kalma korkusu. Bu korkuyu reddetmek ve tarihe gömmek üzere kurulan sosyalist toplumda ise işçinin gerçekten düzgün ve kaliteli çalışmasını sağlayacak tek şey, ona üretimin gerçek sahibi olduğunu hissettirmek, atölye seviyesinden başlayarak tüm üretim süreçleri üzerinde söz ve karar sahibi yapmak,

üretimi lafta değil bizzat pratikte "kendi işi ve sorumluluğu" olarak görmesini sağlamaktır. Kapitalist işletmenin modeli ise bunu tam zıttıdır. **Toplumsal yaşamı işçi sınıfının mutluluğu için tasarlayıp, işletme seviyesinde kapitalist modeli aynen korumak, birbiriyle uzlaşmayan bu iki olguyu bir arada tutmak, sosyalist ekonomileri içten kemiren temel unsur olmuştur.**

Bu olgunun tarihsel köklerine baktığımızda gördüğümüz şudur: 1917'nin hemen sonrasında fabrikalarda "İşçi Denetimi"ne yönelik güçlü bir insiyatif doğmuştu, ve kurulan işçi komiteleri, üretimi (fabrika seviyesinde) denetlemek ve yönetmek yönünde ciddi bir irade sergilediler. Ancak 1919 sonrası İç Savaşın yarattığı muazzam yıkım, ekonominin çarklarını durma noktasına getirerek bir ekonomik felaket tehlikesini belirginleştirdi. Bu noktada, eski (çoğu burjuva kökenli) fabrika yönetici kadrolarının bilgi ve becerisine başvurmak kaçınılmaz hale geldi ve Bolşevik yönetim, acı ama gerçekçi bir kararla, ekonomik etkinliği restore edebilmek adına, üretimi yönetmek için gerekli birikime pratikte henüz sahip olmayan İşçi Denetimi komiteleri yerine **"tek adam yönetimi"**ni empoze etti ve geleneksel uzmanlara yetkiyi verdi. Sonra NEP ile devam edecek süreçte, bu karar ekonominin çarklarını döndürerek bir topyekûn çöküşü engelledi; üretim de bu mantıkla devam etti. Bu dönemde **Lenin** yazılarında sosyalizmi *"işçi sınıfı tarafından ve işçi sınıfı yararına yönetilen devlet kapitalizmi"* olarak tarif etti.

Sanayide eski dönemin kadrolarına olan bağımlılıktan kurtulmak ancak NEP'in bitmesiyle mümkün oldu. Stalin'in 1929'da başlattığı sanayileşme hamlesinin temel ayağı olan "eğitim devrimi" ile, "kızıl uzman"lar yetişmeye başladı. Hemen hepsi işçi ve köylü kökenli olan genç bir kuşak, yoğun bir eğitim hamlesi ile sanayinin her kademesini yönetebilecek bilgi ve beceriye kavuştu. Tarihte ilk defa teknik bilgi birikimi, burjuva ve küçük burjuva kesimlerden alınarak işçi ve emekçi sınıfların sosyalizme yürekten bağlı çocuklarına geçmiş oldu. 1930'ların başında yetişen bu **"kızıl uzmanlar"**, tüm dünyada sosyalizmin bir gurur vesilesiydi.

Ancak eski rejimin sanayi yöneticilerinin yerini bu "kızıl uzmanlar"ın alması, üretimin organizasyonel yapısını değiştirmedi; sadece siyasi olarak daha güvenilir ve motive kadroların üretimin başına geçmesini sağladı. Sonuçta her işçi, yukardan atanmış bir yöneticinin koyduğu hedefleri sorgulamadan icra eden bir birey olmaya devam etti ve hedefi koyanın eski burjuva ya da kızıl uzman olması, işçinin üretime müdahale etmesi, onu kendi işi olarak görmesi anlamında kurumsal bir fark yaratmadı. Yegâne fark, 1930'larda elde edilen muazzam modernleşme hamlesi ile toplumda oluşan coşku ve motivasyonun yarattığı fedakarlık, üretkenlik ve yaratıcılıktı.

Hiçbir siyasal-ekonomik model sürekli olarak "yüksek coşku ve motivasyonu" ya da "olağanüstü durum yasaları"nı varsayarak, onu hep var olduğu olgusunu temel alarak yürüyemez, ayakta kalamaz.

SSCB ve Doğu Avrupa'da tipik bir sanayi işletmesinin yapısı

Gerçekten de 1950'lerin sonundan itibaren toplumda bir istikrar oluştuğunda fabrikalarda, işçinin gözünden görülen gerçek şuydu:

• Fabrikaya "yukardan" bir müdür atanmaktadır. Bu müdürü işçiler seçmediği gibi, onu reddetme, geri yollama, veto etme gibi bir şansları yoktur.

• Fabrikanın yönetici kadroları, büyük oranda (yukarda da gördüğümüz gibi) Parti aygıtının tasarrufu ile atanmaktadır; Ancak burada liyakatı ve profesyonel yeterliliği ölçecek bir mekanizma yoktur. Sovyet ekonomisinde üretimde kaliteyi sağlama adına çok sayıda "norm ve standart" belirlenmiş, ancak pratikte Parti kararının "force majeure" olduğu bir ortamda kadro seçimi için bu kriterler asla belirleyici olmamıştır. Objektif başarı ve yetenek kriterleri belirleyici olamadığı için, salt "aygıt" tarafından desteklenme sebebiyle belli sayıda liyakatsiz, yeteneksiz kadro (işçilerin gözü önünde) yönetici olarak işçilerin başına getirilmiştir.

• Herkese açık, objektif başarı kriterleri niçin konulmadı? Cevap açıktır: Bunların şeffaf, dolayısıyla işçiler tarafından sorgulanmasının haklı ve meşru olduğu bir zeminde, tüm işleri *"güvenilir adamları* (kim ve ne için güvenilir?) *önemli mevkilere getirme"*, pratikte de *"kendi adamını kollama"* mantığı ile yürüten yerel Parti aygıtlarının eli kolu bağlanır, bizzat bu aygıtların etkinliği ve haklılığı sorgulanmaya başlardı. "Partinin önderliği" edebiyatı burada da gelişmenin önünü tıkamıştır.

• İşçilerin fabrikadaki iş süreçleri hakkında görüş ve eleştirilerini alarak bu süreçleri sürekli yenileme asla söz konusu olmamış, üretim yukardan "emir ve kumanda" mantığı ile sürdürülmüştür. 1990'larda kapitalizm "Toplam Kalite Yönetimi" adı altında, özünde bir aldatmaca olan, ama bir şekilde çalışanlardan fikir ve geri besleme alarak üretimi sürekli yenileme ve geliştirme yaklaşımı ile ciddi bir başarı sağlarken, bu yaklaşımın en tutarlı şekilde uygulanabileceği sosyalist toplumda üretim ilkel "tepeden inme" metotlarla yönetilmiştir.

• Fabrika içinde kendisine hiçbir şey sorulmayan, herhangi bir müdahale mekanizması olmayan, fabrika dışında da toplumu saran rüşvet ve yolsuzluk olguları ile yüz yüze olan işçinin üretime yabancılaşmasından daha doğal bir şey olamaz. 1930'ların sert "anti-sabotaj" yasalarının olmadığı, iş bulmanın da garanti olduğu bir ortamda işçiler içten içe duydukları tepkiyi işe gelmeyerek, iş içinde disiplinsiz davranarak, kaliteye zerre kadar önem vermeyerek, sadece "yukardan" verilen (çoğu nicel) hedeflerle yetinerek gösterdiler. "Tutkalla tutturulan ayar düğme"lerinin ve "temel çivisiyle çakılan ayakkabı tabanları"nın ardındaki olgu budur.

• Fabrika yaşantısına aşina olan herkesin bildiği gibi, üretimde bir şeyler ters gittiğinde, bunu ilk hisseden ve gören, bizzat üretim hattındaki işçidir. Teklemeye başlayan bir makine, aşınan bir halat, eskiyen bir depo, süzme yeteneğini yitiren filtreler, bunların hepsi işçiler tarafından görülür. Ancak işçilere "hiçbir şeyin sorulmadığı", bir şey bildirseler de etkili olmadığı, onların da sonuçta "bana ne" deyip işe devam ettikleri bir ortamda fabrikaların altyapısının hızla eskimesi kaçınılmazdır. Asla şeffaf olmayan fabrika yönetimlerinin üst kademelere ilettikleri parlak raporlar ve grafikler ile hasıraltı edilen bu gerçek, 1970'lerden itibaren sosyalist ülkelerin başına başka dertler açmıştır.

Toplumsal kazanımlar açısında sosyalist, ancak fabrikada üretimin organizasyonu olarak aynen kapitalist yapıyı koruyan bir ekonominin açmaza düşmesi kaçınılmazdır ve ekonomideki temel sorun budur. Sosyalizmi "işçi sınıfı yararına yönetilen bir devlet kapitalizmi" olarak tanımlayan yaklaşım tarihsel olarak iflas etmiştir. Yerine neyi düşünmemiz gerektiği sorusunun ipuçlarından biri, gene büyük Lenin'dedir. Yukarda hatasını belirttiğimiz "devlet kapitalizmi" tanımını yapan Lenin, ömrünün sonlarına doğru sosyalizm için farklı bir tanıma yönelmiştir: **"Uygar kooperatifler düzeni"**, yani işçilerin her üretim biriminde ele ele vererek ve **diğer birimlerle koordinasyon içinde** üretimi bizzat yönettikleri ve yürüttükleri bir düzen. Bir fabrikadaki işçilerin diğer fabrikaları düşünmeden kendi işyerlerini yönettiği Yugoslav "autogestion" sisteminden farklı düşünülmesi gereken bu yaklaşım, geleceğin sosyalizmi açısından üzerinde yoğunlaşılması gereken bir konu olarak önümüzde durmaktadır.

"Sosyalist ülkelerdeki fabrika yaşantısı" hakkındaki parantezi, dramatik bir örnekle kapatmak istiyoruz. 1980'lerin sonunda **Gorbaçov** döneminde SSCB Başbakanı olan **Nikolay Rijkov,** genç, enerjik ve başarılı bir teknokrattı (sonradan Gorbaçov tarafından harcandı). Rijkov'un popüler olmasını ve yıldızının parlamasını sağlayan unsurlardan biri şöyle aktarılmaktadır: **"Rijkov fabrika yöneticisi olduğu dönemlerde hep yemeklerini fabrikanın yemekhanesinde işçilerle birlikte yiyordu"**. Burada gene "şapka uçuran" bir bilgiyle karşı karşıyayız; zira akla hemen şu soru gelmektedir: Rijkov'un işçilerle birlikte yemek yemesi bu denli sıra dışı ve "ayırt edici" bir olay ise "diğer" Sovyet fabrika yöneticileri nerede yemek yiyordu? Cevap bellidir: Tüm kapitalist ülke emekçileri (ister mavi, ister beyaz yakalı olsun) "otoriteyi korumak için mesafe koymak" ve "işçi takımıyla fazla yüzgöz olmamak" için yemekhanede pek seyrek gözüken kapitalist işletme müdürlerinin bu yoz ve kasıntı tavrına yakından aşinadır. Ancak işçi sınıfının bağrından çıkan ve onlarla her alanda omuz omuza olması beklenen bizim Sovyet (ve Macar, ve Bulgar, ve Polonyalı...) işletme müdürlerimiz de, görünen o ki aynı yoz tavrın sürdürücüsü olmuştur. Kapitalist işletmenin evrensel mantığı, bilinen tüm çarpıklıkları ile karşımızdadır ve sosyalist toplumu zehirlemeye devam etmiştir. ■

Kaynaklar::

[15] ***"Olduğu Gibi: Rus Biçimi Sosyalizm"**, s.133*

[16] ***"Kızıl Babalar"**, s.154*

Devam edecek

(Sonraki bölüm: Borç Batağı ve Kaçırılan Bilişim Devrimi)

Politika

SAVAŞSIZ VE SÖMÜRÜSÜZ BİR DÜNYA İÇİN

On beş günlük süreli yayın

İmtiyaz Sahibi : MUSTAFA SUPHİ VAKFI Adına
S. Kemal Atakan

Sorumlu Yazışleri Müdürü : Armağan Barışgül

Yönetim Yeri : İbrahim Ağa Cami Sk. No:11/1 Kadıköy-İst.
Telefon : 0216 428 10 21 Telefax : 0216 428 10 22
E-posta : bilgi@politikagazetesi.org
Web adresi : www.politikagazetesi.org
Avrupa Tems. : Kemal Çelik Tel: +49 172 53 17 333
Basıldığı yer : Kuzey Veb Ofset San. Tic. Ltd. Şti.
Tayakadın Köyü/Arnavutköy- İstanbul
Telefon: 0212 682 61 62

Gazetemizde yayınlanan makale ve yazıların hukuki sorumluluğu yazarına aittir.

Yıllık Abone Bağışı : 50 - TL
Yıllık Abone Bağışı : 50,- EUR / - USD

BANKA HESAP NUMARALARIMIZ

Hesap sahibi : Mustafa Suphi Vakfı
Banka : Türkiye İş Bankası, Tepe Nautulius AVM Şubesi - İstanbul / Kadıköy
SWİFT : ISBKTRIS
TRL IBAN : TR35 0006 4000 0011 2090 2226 00
EUR IBAN : TR56 0006 4000 0021 2090 1268 66
USD IBAN : TR46 0006 4000 0021 2090 1268 52

Önemli not: İşsiz, emekli, engelli, öğrenci ve devrimci siyasi tutsaklara ücretsiz abonelik

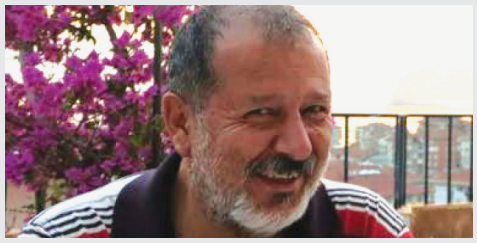

Kurucu Sahibi ve İlk Sorumlu Müdürü: K. Tayfun Benol
(10.10.2015'de Ankara Katliamı'nda Kaybettik)

Gorbaçov Öncesi Sosyalist Sistem (1960-1982)

Parlayan Yüz, Çürüyen Gövde Brejnev Dönemi-3

❑ **Sinan DERVİŞOĞLU**

Yazı dizimizin birinci bölümünde, SSCB tarihinin en tartışmalı ve istismara en açık konusu olan siyasi tasfiyeler konusunu inceledik ve bir yandan onu gerekli kılan faktörleri, öte yandan bu tasfiyenin yürütülüş biçimi sonunda oluşan negatif birikimi ortaya koymaya çalıştık. 71. sayıda yayınlamaya başladığımız dizimizin ikinci bölümünde, Stalin sonrası döneme geçişte oluşan gelişmeleri ele aldık. 76. sayıdan itibaren yazı dizimizin 3. ve son bölümünü yayınlıyoruz.

Üçüncü Bölüm:

Ekonomide Büyüyen Çarpıklıklar

Ekonomi:

Çöküşün Tetikleyicisi

1980'lerinden başından itibaren, sosyalist ülkelerde "ekonomide bazı şeylerin iyi gitmediğine" dair ifade ve iddialar, sadece ülke dışında ve muhaliflerde değil, yönetici çevrelerde de dillendirilmeye başlandı. Çöküşten sonra, burjuva bakış açısıyla geliştirilen yaklaşımlar, "SSCB ve Halk Demokrasilerin çöküşü"nün esas olarak ekonomik sebepten kaynaklandığını, mevcut "merkezi planlama" mekanizmasının gelişmeyi engellediğini ileri sürdüler. Burjuva düşünürlerce geliştirilen, ancak bir süre sonra bu ülkelerdeki KP yönetimlerinde de giderek taraftar bulacak olan yaklaşımın ana iddiaları şunlardır:

1) Sosyalist ekonomiler başta belli bir gelişme sağlasalar dahi, sanayide, tarımda ve hizmet sektöründe kalitesiz mallar ve hizmetler üretmeye başladılar. Bu ürünlerin dünya piyasalarında hiçbir rekabet gücü yoktu.

2) Sosyalist ekonomiler, teknolojik gelişmeyi, özellikle bilgisayar teknolojilerindeki devrimi yakalayamadılar ve geri kaldılar.

3) Bunun sebebi, planlama mekanizmasıdır; zira herkese neyi ne kadar üreteceğini söyleyen bu mekanizma, bir yandan ağır ve hantaldır; öte yandan (kâr güdüsü olmadığı için) yenilikleri geliştirme konusunda hiçbir teşvik ediciliğe sahip değildir. Teknolojik gelişme için pazar mekanizmasının tümüyle benimsenmesi şarttır. Planlamada ısrar ettikçe bu ekonomiler batağa saplandılar.

Bu burjuva iddiaları ve onların arkasındaki olguları ele almadan önce, Marksist teori içinde bir geçiş dönemi olan sosyalizmin temel özelliklerini hatırlatmak gerekir.

İlk hatırlatacağımız temel gerçek şudur: Kapitalizmin aksine, sosyalizmin siyasetten bağımsız bir "ekonomi politik"i, **kendine has objektif ekonomik yasaları** yoktur. *"Sosyalizmin ekonomi politiği"* başlıklı kitapları açıp orada **Marx**'ın Kapital'dekine benzer M-C-M, ya da M / C + V (kâr oranı) gibi "saf ekonomik" formüller arayan her sosyalist okur, ciddi bir hayal kırıklığı yaşayacaktır; zira bu kitaplarda anlatılan (ve anlatılabilecek olan) yegâne şey, üretimi toplum yararına düzenlemek için kurulan mekanizmalar, girişilen örgütlenmelerden ibarettir (GOSPLAN, kolhoz ve sovhozlar,..vs). Bunları da hayata geçiren ülkeyi yöneten siyasi iradedir. Bu tarz bir kitapta verilmiş olan şu ifade bunu teyit etmektedir: *"Sosyalizmin birinci ekonomik yasası, her şeyin halkın yararı ve mutluluğu için yapılmasıdır"*. Kolayca görüldüğü gibi bu "objektif" bir "yasa" değil, sadece bir toplumsal/siyasi hedef ve bir temennidir. Dahası, sosyalist toplumun ayırt edici prensibi olan "herkese emeğine göre" ilkesi, kaçınılmaz olarak kapitalist toplumun temel yasası olan "değer teorisi"nin (yani bir malın değerinin içindeki emek miktarıyla ölçüldüğü gerçeğinin) geçerliliğini sürdürdüğünü belirtmektedir. Dolaysıyla kapitalizm ile komünizm arasında bir geçiş dönemi olan sosyalizm, bir yandan kapitalist topluma ait belli kategorilerin (ekonomi de dahil) varlığını sürdürdüğü, ancak egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın kendi siyasi iradesiyle bu kategorileri yönettiği ve sınıfsız komünist toplum hedefiyle bunları ortadan kaldırmaya yöneldiği bir dönemi ifade eder. Bu kısa parantezde asıl vurgulamak istediğimiz nokta, sosyalizm döneminde ekonomi içinde siyasetin, yani izlenen **siyasi yolun belirleyiciliği** olduğu gerçeğidir. Doğru siyaset o toplumu komünizme, yanlış siyaset kapitalist restorasyona götürür. Yukarda zikredilen ve aşağıda ayrıntısıyla ele alacağımız ekonomik sorunların da ardında yatan her zaman ve hep siyasetti; yani yanlış siyasi yapılanmalar ve süreçlerdi. Şimdi bunları inceleyelim.

Devamı 14. Sayfada ☛

Değerli Okurlarımız,

Mustafa Suphi Vakfı'nın çalışma programı arasında farklı konular yer almaktadır.

- Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi ve Mustafa Suphi'lerin politik programatik görüşleri ile ilgili araştırmaların, günümüze nasıl yön verebileceği;

- Sovyetler Birliği başta olmak üzere Sosyalist ülkelerde yaşanan karşı-devrim hareketi üzerine araştırmalar, görüşler;

- Günümüzde dünyadaki güçlerin yer alımı, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin niteliği, konumu ve uluslararası güçler dengesinde üstlendikleri rol;

- Küba ve Vietnam Sosyalist Cumhuriyetleri'nin durumu ve gelişimine ilişkin tartışmalar ve bu konulara bağlı bir dizi farklı inceleme, araştırma ve değerlendirmeler...

Vakıf olarak tüm bu konularda farklı görüşlerin tartışıldığı, araştırmaların geliştirildiği çalışmalar içindeyiz.

Gazetemizin 67. sayısından itibaren oldukça uzun bir süreye yayılacak Sovyetler Birliği ile ilgili **Sinan Dervişoğlu** yoldaşımızın çalışmalarına yer veriyoruz. Sinan yoldaş, ayrıntılı ve uzun zaman alan titiz bir çalışma süreci sonucunda gazetemizin sayılarında tefrika olarak yayınlayacağımız araştırma yazılarını hazırladı. Tefrikalar yayınlandığı süreçte bu çalışma kitap halinde yayınlansa dahi biz yayınımıza devam edeceğiz ve kitabın yayınlanacağı yayınevi ile ilgili sizleri bilgilendireceğiz.

Sinan Dervişoğlu yoldaşımız da mutlak doğru iddiasında değil. Yaptığı çalışmayı dikkatimize sunarak görüş, öneri ve katkılar ile zenginleştirmemize özellikle değer veriyor. Bu anlamda sadece pasif bir okuyucu olarak değil, aktif tartışma yoluyla çalışmaya katkı sağlamanızı özellikle önemsiyoruz.

MUSTAFA SUPHİ VAKFI
Bilim Kurulu